МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ДРОГОБИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ІВАНА ФРАНКА

Кафедра технологічної та професійної освіти

«До захисту допускаю»
завідувач кафедри технологічної
та професійної освіти,
доктор педагогічних наук, професор
_____ Леонід ОРШАНСЬКИЙ
«____»_____2025 р.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ВПРОВАДЖЕННЯ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ «АВТОСПРАВА» У СТАРШІЙ ПРОФІЛЬНІЙ ШКОЛІ

Спеціальність 014.10 Середня освіта (Технології)

Магістерська робота

на здобуття кваліфікації – *вчитель технологій, вчитель інформатики*

Автор роботи: БАРАН Маркіян Тарасович _____
підпис

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
ОРШАНСЬКИЙ Леонід Володимирович _____
підпис

Дрогобич, 2025

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Зав. кафедри

_____ __24.10.2024 р.
(підпис) (дата)

ЗАВДАННЯ
на підготовку магістерської роботи

1. Тема «Організаційно-методичні засади впровадження спеціалізації «Автосправа» у старшій профільній школі».

2. Керівники – д-р пед. наук, професор Оршанський Л.В.

3. Студент – Баран Маркіян Тарасович.

4. Перелік питань, що підлягають висвітленню у кваліфікаційній роботі:

1) проаналізувати педагогічну і науково-методичну літературу з питань організації профільних занять;

2) висвітлити кращий педагогічний досвід організації занять за вибором учня з автосправи;

3) розробити структуру та зміст навчальної програми спецкурсу «Автосправа» для учнів 10 – 11 класів;

4) підготувати методичні рекомендації щодо організації та проведення теоретичних і практичних занять з автосправи.

5. Список рекомендованої літератури:

Акименко О.П. Автомобіль (9 – 10 кл.): навч. посіб. / за ред. С.О. Пасти. Київ: Просвіта, 1997. 328 с.

Андрошук І. П., О. М. Коберник Технологічна підготовка старшокласників загальноосвітніх навчальних закладів: теорія і методика. Умань : СПД Жовтий, 2008. 240 с.

Волков Н. П. Педагогіка: посібник. Київ: Вид. центр «Академія», 2016. 576 с.

Геслер В.М., Яуре В.В. Книга самодіяльного конструктора автомобілів: навч. посіб. Київ: Т-во «ДОССАФ», 1974. 312 с.

Коберник О. М. Трудове навчання в школі: проектно-технологічна діяльність. 5 – 12 класи: навч. посібник. Харків: Вид. група «Основа», 2010. 256 с.

Майборода О.В. Основи керування автомобілем і безпека руху: підруч. Київ: Академвидав, 2018. 264 с.

Мартинів О.В. Технічне моделювання. Київ: Каравелла, 2017. 244 с.

Методика навчання автосправи в середній школі : посіб. для вчителів / Гелетій М.Д., Копельців М.Ф. Львів: Сяйво, 2019. 276 с.

Роговенко С.П. Будова та експлуатація автотранспортних засобів: навч. посіб. Харків: ХНАДУ, 2018. 462 с.

Сучасний урок технологій у старшій школі: навч.-метод. посіб. / за ред. О. М. Коберника. Умань : СПД Жовтий, 2011. 248 с.

№ з/п	Назва етапу	Термін виконання	Термін звіту перед керівником, кафедрою
1.	Вивчення й аналіз псих.-педагогічної, методичної та спец. літератури; визначення вихідних положень дослідження (об'єкт, предмет, методи); формулювання мети; постановка завдань.	до 03.12.2024 р.	17.12.2024 р.
2.	Підготовка 1-го розділу роботи.	до 15.04.2025 р.	25.04.2025 р.
3.	Підготовка 2-го розділу роботи.	до 16.09.2025 р.	24.09.2025 р.
4.	Формування висновків. Оформлення роботи.	до 28.10.2025 р.	31.10.2025 р.
5.	Перевірка роботи на плагіат	до 14.11.2025 р.	21.11.2025 р.
6.	Попередній захист роботи і рецензування.	до 24.11.2025 р.	28.11.2025 р.

7. Дата видачі завдання – 24.10.2024 р.

8. Термін подачі роботи керівнику – 07.11.2025 р.

9. З вимогами до виконання роботи і завданням ознайомлений _____ Баран М.Т.

10. Керівник_____ Оршанський Л.В.

ЗАХИСТ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

1. Тема: «Організаційно-методичні засади впровадження спеціалізації «Автосправа» у старшій профільній школі».

Оцінка за стобальною шкалою: _____

Оцінка за національною чотирибальною шкалою: _____

Коротка мотивація захисту:

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____ Голова ДЕК _____ _____

дата підпис прізвище та ініціали

Секретар ДЕК _____ _____

підпис прізвище та ініціали

АНОТАЦІЯ

Баран М.Т. Організаційно-методичні засади впровадження спеціалізації «Автосправа» у старшій профільній школі. – Рукопис.

Магістерська робота присвячена проблемі організації й методики проведення занять за вибором учня з автосправи у старших класах. У роботі проаналізовано педагогічну і науково-методичну літературу з питань організації профільних курсів для старшокласників в умовах закладу загальної середньої освіти. Висвітлено кращий педагогічний досвід і наведено приклади впровадження профільного спецкурсу «Автосправа» в школах і міжшкільних навчально-виробничих комбінатів Львівської та Івано-Франківської областей, а також проведено анкетування, яке дозволило виявити потребу і зацікавленість старшокласників у навчанні автосправи. Розроблено структуру та зміст навчальної програми профільного спецкурсу «Автосправа» для учнів 10 – 11 класів, розраховану на дворічне навчання: 1 рік – 136 годин, 2 рік – 214 годин. Для вчителів технологій та інструкторів з водіння підготовлено методичні рекомендації щодо організації та проведення теоретичних і практичних занять з автосправи у закладі загальної середньої освіти.

Ключові слова: старшокласники, заклад загальної середньої освіти, освітній процес, автосправа, правила дорожнього руху.

SUMMARY

Baran M.T. Organisational and methodological principles of introducing the specialisation «Automotive» in a senior secondary school. – Manuscript

The master's thesis is devoted to the problem of organisation and methods of conducting elective classes in motoring in senior classes. The work analyses the pedagogical and scientific-methodical literature on the organisation of elective courses for senior pupils in the conditions of a general secondary education institution. The article highlights the best pedagogical experience and provides examples of the implementation of the elective course 'Automotive' in schools and interschool training and production facilities in Lviv and Ivano-Frankivsk regions, as well as a survey that revealed the need and interest of high school students in learning automotive. The structure and content of the elective course 'Automotive' for students in grades 10 – 11 was developed, designed for a two-year training period: Year 1 – 136 hours, Year 2 – 214 hours. Methodological recommendations on the organisation and conduct of theoretical and practical classes in motor vehicle mechanics in general secondary education institutions have been prepared for technology teachers and driving instructors.

Key words: senior pupils, general secondary education institution, educational process, motoring, traffic rules.

З М І С Т

ВСТУП ……..…..... 2

Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАНЯТЬ З АВТОСПРАВИ У ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ..5

1.1. Роль і значення спецкурсів за вибором учня у профільному закладі загальної середньої освіти …… 5

1.2. Практика організації профільних занять з автосправи …….. 14

1.3. Аналіз рівня зацікавленості старшокласників заняттями з автосправи (за результатами дослідження М. Гелетія) …… 21

Розділ 2. ЗМІСТ І МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ З ПРОФІЛЬНОГО СПЕЦКУРСУ «АВТОСПРАВА» …… 24

2.1. Структура та зміст навчальної програми профільного спецкурсу «Автосправа» (10 – 11 класи) ……..... 24

2.2. Методичні рекомендації щодо організації та проведення занять з автосправи у закладі загальної середньої освіти …….. 43

ВИСНОВКИ ……..……..... 57

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ……59

ВСТУП

Профільне навчання в закладах загальної середньої освіти виконує важливу роль у формуванні різнобічно розвиненої особистості, забезпечуючи можливість для індивідуального розвитку, формування професійних навичок та підвищення мотивації учнів. Вони сприяють інтеграції знань з різних шкільних предметів та розвитку життєвих навичок, необхідних для успішної адаптації в сучасному світі. Профільні спецкурси дозволяють учням обирати предмети відповідно до їх інтересів та схильностей, що сприяє більш глибокому засвоєнню навчального матеріалу. Ці курси стимулюють учнів до аналізу, порівняння й оцінювання інформації, що сприяє розвитку критичного та креативного мислення. Участь у групових проєктах і дискусіях в межах профільних курсів сприяє розвитку в школярів комунікаційних і командних навичок. І найголовніше – профільні спецкурси підвищують мотивацію учнів до навчання, оскільки вони займаються тим, що їх справді цікавить і є перспективним для майбутньої професійної діяльності.

Організація профільних занять з автосправи у закладі загальної середньої освіти є критично важливою для формування комплексних знань і навичок, що дозволяють учням успішно інтегруватися в автомобільну індустрію та сприяти розвитку безпечного та ефективного дорожнього руху. Зокрема, організація занять з автосправи допомагає школярам набувати практичних навичок, необхідних для роботи в автомобільній галузі. Курс охоплює основи теорії автомобілів та їх конструкцій, що є критично важливим для розуміння роботи автомобілів та їх компонентів. Заняття включають вивчення сучасних технологій, таких як електроніка автомобілів та екологічні аспекти, що сприяє підготовці до викликів індустрії. Навчання автосправі акцентує увагу на безпеці дорожнього руху, що підвищує відповідальність учнів як майбутніх водіїв після досягнення 18-річного віку. Організація подібних профільних курсів сприяє підготовці висококваліфікованих спеціалістів, що відповідають вимогам сучасного ринку праці.

Практика підготовки школярів з автосправи показує, що навчання її основ, виховання у них культури дорожнього руху є пріоритетним з-поміж інших заходів із забезпечення безпеки руху і, відповідно, збереження їхнього життя та здоров'я. Актуальність дослідження та означеної проблеми, які притаманні сучасній шкільній практиці, зумовили вибір теми магістерської роботи**: «Організаційно-методичні засади впровадження спеціалізації «Автосправа» у старшій профільній школі».**

Мета дослідження: вивчити особливості організації профільних занять за вибором і розробити програмне і методичне забезпечення спеціалізації «Автосправа».

Об'єкт дослідження: профільне навчання старшокласників у закладі загальної середньої освіти.

Предмет дослідження: зміст та методика організації занять зі спеціалізації «Автосправа» у старших класах.

Відповідно до поставленої мети, об'єкта та предмета магістерського дослідження розв'язувалися такі основні **завдання:**

1. Проаналізувати педагогічну і науково-методичну літературу з питань організації занять із профільного навчання в старшій школі.

2. Висвітлити кращий педагогічний досвід організації занять з автосправи у закладах загальної середньої освіти.

3. Розробити структуру та зміст навчальної програми профільного спецкурсу «Автосправа» для учнів 10 – 11 класів.

4. Підготувати методичні рекомендації щодо організації та проведення теоретичних і практичних занять з автосправи.

Практична значення магістерської роботи полягає в обґрунтованому відборі науково-дидактичного матеріалу, на основі якого розроблені методичні рекомендації для організації та проведення занять з автосправи в старших класах закладу загальної середньої освіти.

Апробація результатів: тези доповіді «Впровадження спеціалізації «Автосправа» у старшій профільній школі: шляхи, умови та зміст» в збірнику

матеріалів XII Міжнародної науково-практичної конференції викладачів і студентів ФФМЕІТ «Актуальні проблеми сучасної науки».

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів (5 підрозділів), висновків і списку використаних джерел – 41 найменування. Загальний обсяг становить 62 сторінки друкованого тексту, з яких 58 сторінок основного тексту. Робота містить світлини та таблиці.

РОЗДІЛ 1.
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАНЯТЬ З АВТОСПРАВИ У ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

1.1. Роль і значення спецкурсів за вибором учня у профільному закладі загальної середньої освіти

Сучасні зміни в українському суспільстві сприяли процесу реформування освіти та створенню її нової моделі, що орієнтується на підвищення якості освітніх послуг згідно з вимогами інноваційного розвитку економіки, актуальних потреб суспільства та кожного індивіда. Окрім того, реформа шкільної освіти передбачає нові підходи до змісту загальної середньої освіти. Тому нині для закладів загальної середньої освіти важливими стають питання організації як урочної, так і позаурочної навчально-виховної діяльності. Учні повинні бути залучені до дослідницьких проєктів і виконання творчих завдань, під час яких вони вчаться створювати нове, розуміти і освоювати невідоме, бути відкритими, здатними виражати власні думки, приймати рішення, допомагати одне одному, формулювати інтереси та усвідомлювати свої можливості. Така можливість надається Державним стандартом профільної середньої освіти, затвердженим Постановою Кабінету міністрів України 25 липня 2024 року [13].

Шкільна освіта формує у молодого покоління базові знання та навички і спрямована на різнобічний розвиток людської особистості, його гуманістичних ідеалів, ціннісних орієнтацій, поглядів і переконань, інтелектуального, культурного і духовно-морального потенціалу. «Навчання в школі – це не лише процес отримання якісної освіти, а й допомога учням в набутті професійних навичок, соціальних і психологічних якостей, які допоможуть їм упродовж усього життя приймати зважені рішення в різних життєвих ситуаціях, функціонувати в соціальних і робочих відносинах,

використовувати технічні засоби, задовольняти власні потреби і покращувати якість свого життя» [18, с. 114].

Освітній процес в школі будується на основі навчальних планів і програм шкільних предметів та позаурочних заходів (гуртків, профільний спецкурсів, студій, секцій тощо); він передбачає неперервний режим вивчення навчальних предметів з періодичної атестацією (проміжною – за чверть або семестр, підсумковою – за навчальний рік). У сучасній школі основними формами організації навчальної роботи є: уроки різних типів; екскурсії; заняття в навчальних майстернях (виробниче і трудове навчання, технологічна освіта); комп'ютерне (програмованого навчання); профільні спецкурси; додаткові заняття або консультації; домашня навчальна робота; позакласної навчальної робота у наукових товариствах, предметних гуртках, участь в олімпіадах, конкурсах, виставках, концертах та ін.

Сучасне суспільство потребує підприємливих, ділових, компетентних фахівцях в тій чи іншій сфері суспільного життя, соціальної, економічної та виробничої діяльності. Тому активна самостійна робота учнів повинна стати пріоритетною в навчально-виховному процесі будь-якої школи. Позаурочна пізнавальна діяльність школярів може бути організована у формі профільний спецкурсів, гуртків пізнавальної спрямованості, проектної діяльності і т. ін.

Сучасні **профільні спецкурси** – це особлива організаційна форма навчально-виховної роботи, що відрізняється від звичайного уроку і від позакласної гурткової роботи. Зазначимо, що це необов'язковий навчальний курс, який обирається учнями виходячи зі своїх вподобань. Заняття за певним профілем спрямовані на розширення, поглиблення і корекцію знань учнів в різних предметних галузях відповідно до їхніх потреб, запитів, здібностей і схильностей. У процесі занять за вибором учні активно залучаються до конструювання, розширення власних знань. Учні включаються в різноманітні види діяльності, використовуючи доступні джерела пізнання, формують власну думку, а не просто засвоюють готові «знання» [11, с. 332].

Залежно від потреб школярів в закладі освіти можуть бути запропоновані профільні спецкурси соціально-гуманітарного, екологічного, природничо-математичного, техніко-технологічного, військово-патріотичного, музичного, хореографічного, художнього, театрального, спортивного й інших напрямів.

Вільний вибір дає можливість долати нерівномірності розвитку різних якостей особистості школяра, спрямований на досягнення гармонійності розвитку і створення умов для розквіту природних обдарувань. Організація занять за вибором дозволяє змінити рутинне викладання на творчий освітній процес. Цьому сприяє запровадження нестандартних навчальних програм різних видів профільний спецкурсів.

Учений-педагог Й. Гушулей виділяє такі функції профільних занять за вибором учня:

1) *предметно-підвищену* – учні на профільних заняттях підвищують рівень вивчення окремих шкільних предметів і можуть успішно готуватися до предметних олімпіад, конкурсів й інших форм учнівської змагальності;

2) *мотивуючу* – за рахунок задоволення на профільних заняттях потреб в пошуку, пізнанні, творчості у багатьох учнів формується стійка пізнавальна мотивація до предмету вивчення;

3) *загальноосвітню* – на профільних заняттях створюються умови для загального розвитку учнів, становлення їхніх пізнавальних і соціальних компетенцій;

4) *профорієнтаційну* – профільні заняття можуть надати учням значні можливості для т. зв. «професійних проб», що сприяє їхньому пізнавальному та професійному самовизначенні [13].

Успішна реалізація перерахованих функцій можлива лише за умови дотримання керівництвом школи та вчителями певних управлінських і дидактичних принципів. Організація освітнього процесу формулює правила, норми, вимоги, які регулюють методику проведення профільних занять [3]. При чому школярі повинні самостійно й усвідомлено вибирати

загальноосвітні, предметні чи профорієнтаційні заняття, запропоновані закладом загальної середньої освіти. Таким чином, у школярів виникає бажання цілеспрямовано використовувати свій вільний час для розширення і поглиблення компетентностей у різних сферах.

При розробленні профільного спецкурсу, повинні бути враховані вікові особливості та пізнавальні інтереси учнів. Для цього в закладах загальної середньої освіти проводяться різноманітні заходи, спрямовані на виявлення в учнів інтересів і пізнавальних потреб. При цьому тематика запропонованих профільних курсів повинна відповідати віку дітей, а організація і проведення занять за вибором не повинні порушувати діючих нормативно-правових актів у галузі освіти.

Профільні заняття повинні бути забезпечені необхідною навчально-матеріальною базою для організації навчання відповідно до вибору учнів, а також вчителями, здатними викладати навчальні предмети на поглибленому рівні, або вчителями виробничого навчання чи інструкторами, які володіють тим чи іншим видом виробничої діяльності. Крім того, профільне навчання з технологій залежно від характеру індивідуальних виборів учнів в умовах однієї школи не завжди може бути зреалізовано, що зумовлює освітню кооперацію з іншими закладами освіти, установами соціальної сфери або виробництва, організацію міжшкільних профільних курсів на базовому підприємстві чи організації [19].

Навчання у межах занять за вибором учня має задовольняти їхні освітні запити на обраному рівні. Процес профільного навчання носить не усереднений, а особистісно орієнтований, компетентнісний характер. Учні повинні мати можливість керувати процесом навчання, спільно з педагогами будувати свою власну освітню траєкторію, в якій поряд з інваріантною складовою переважає варіативний компонент. Характерною рисою такого підходу, в центрі якого стоїть учень, є гнучкість й адаптивність освітньої системи.

На профільних заняттях учням повинні бути запропоновані різні види самостійної діяльності, що вимагають «мобілізації знань, умінь, здатності приймати рішення, брати на себе відповідальність, котрі виховують волю до перемоги і подолання труднощів» [6, с. 233]. При виборі форм організації освітнього процесу педагог прагне застосовувати такі засоби навчання, які стимулюють і підтримують навчально-пізнавальну активність учнів: розв'язання проблемних ситуацій, цікавих техніко-технологічних завдань, робота над проєктом, дослідницька діяльність тощо.

Проведення занять за вибором не передбачає виставлення оцінок учням. Адже важливо, щоб учні не відчували страху, а їхня висока мотивація та відповідальність зумовлюються не зовнішньою оцінкою, а індивідуальним свідомим вибором профільного спецкурсу [12]. Учні повинні самостійно оцінювати власні досягнення й індивідуальні результати.

Профільні заняття тісно пов'язані з іншими шкільними предметами та зумовлюють високий рівень навчальних досягнень й особистісного розвитку учнів. Дидактичні принципи сприяють успішній реалізації функцій профільних занять: предметно-підвищувальної, мотивуючої, загальноосвітньої та профорієнтаційної.

Учні розрізняються інтересами і потребами, схильностями, рівнями пізнавального самовизначення, мають різні уподобання впродовж різних років навчання. Самі заклади загальної середньої освіти вирізняються своєю місією, рівнем, кадровим складом, кваліфікацією педагогів, навчально-матеріальною базою. В силу зазначених чинників на різних рівнях навчання можуть застосовуватися профільні спецкурси, що відрізняються цільовою спрямованістю, змістом, формою проведення, тривалістю, типом наступності з основними шкільними предметами [40].

Аналіз літератури дозволив виокремити такі основні цілі профільних занять:

1) підготовка старшокласників до тестування під час зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО);

2) підготовка обдарованих школярів до олімпіад і конкурсів наукових робіт;

3) формування профорієнтаційної компетентності учнів;

4) загальнокультурний розвиток учнів;

5) залучення учнів до проєктної чи науково-дослідницької діяльності;

6) коригування прогалин в знаннях й уміннях учнів й ін. [6; 12; 41]

Заняття з певного профілю можна диференціювати за змістом:

1) профільні спецкурси предметної спрямованості;

2) профільні спецкурси загальнорозвивальної спрямованості;

3) профільні спецкурси загальнокультурної спрямованості;

4) профорієнтаційні профільні спецкурси, які допомагають випускникам у професійному самовизначенні.

На профільних заняттях предметної спрямованості пріоритетом для вчителя й учнів є успіх на випускних іспитах та при складанні зовнішнього незалежного оцінювання – тестів. Загальнокультурні та розвивальні профільні спецкурси спрямовані на формування та розвиток в учнів соціальних і навчальних компетенцій: мультикультурної, мовної, правової, громадянської, дослідницької, проєктної, інформаційної, фінансової, екологічної, техніко-технологічної, рефлексивної, здоров'язберігаючої та ін.

Профільні спецкурси сприяють забезпеченню високих результатів у навчанні та розвитку школярів. Профільні заняття покликані зняти в учнів почуття страху, яке досить часто виникає на звичайних уроках, зробити учня розкутим, вільним, вселити впевненість у власних силах, побачити в учневі повноцінної та вільної до творчості серйозної людини [19]. Профільні спецкурси будуються так, щоб бути для учнів цікавими, захоплюючими, а часом і життєво необхідними. Як відзначають вчені, інтерес позитивно впливає на всі психологічні процеси і функції: сприйняття, увагу, пам'ять, мислення, волю [7]. Необхідно використовувати природну допитливість школярів для формування стійкого інтересу до предмета профільного спецкурсу. «Цікавість допоможе учням освоїти профільний спецкурс, що

містяться в ньому ідеї та методи, логіку й прийоми творчої діяльності» [6, с. 276].

Методика проведення занять за вибором у межах профільних курсів не повинна копіювати методику звичайного уроку, тому що цей курс перетвориться в додаткові заняття з конкретного шкільного предмету. «Специфіка занять за вибором проявляється не у використанні певних особливих методів навчання, а в нетрадиційному поєднанні відбраного змісту навчального матеріалу та методів і форм навчання.

Склад учнів на профільних заняттях дозволяє ефективніше використовувати евристичний метод навчання, що полягає в самостійному розкритті учнями нового, до цього невідомого змісту. У методиці виділяють психолого-педагогічні особливості, які необхідно враховувати при відборі змісту навчального матеріалу.

Основними формами проведення занять за вибором учня є: виклад вузлових питань профільного спецкурсу вчителем (лекційний метод), семінари або практичні заняття, лабораторні роботи, співбесіда (дискусія), розв’язування учнями евристичних задач, виконання проєктів, написання рефератів, творів, доповідей тощо. Однак вчителеві не слід віддавати перевагу якійсь одній формі або методу викладу, адже одноманітна інформація й одноманітні дії дуже швидко викликаю нудьгу, тому діяльність педагога і учнів на профільних заняттях повинна бути достатньо різноманітною. Як зазначає О. Вишневський: «Яскравість, емоційність подання змісту заняття, схвильованість самого педагога значною мірою впливає на учня, його ставлення до пошуку чогось нового, незвіданого» [6, с. 426]. Профільне заняття надає більше свободи вчителеві, однак підготовка до нього є доволі трудомістким і тривалим процесом.

Досягнення цілей і розв’язання задач профільного навчання неможливо без його самоаналізу. Проаналізувати форми, методи і засоби проведення профільного заняття допоможуть такі критерії:

1) оптимальність вибору форм, методів і засобів навчання;

2) вміння учнів працювати у межах запропонованих форм і методів;

3) технологічна наступність профільного заняття та звичайного уроку;

4) логічність чергування методів навчання;

5) раціональність використання навчального часу;

6) дотримання вимог техніки безпеки та охорони праці.

Профільні заняття проводяться за затвердженими програмами та планами, ведеться журнал занять, заняття проходять чітко за розкладом, на них застосовують загальні методи навчання і форми організації самостійної пізнавальної діяльності учнів. Схожість зі шкільними предметами полягає в тому, що профільний спецкурс об'єднує групу учнів на основі спільних інтересів, добровільності вибору цієї форми навчання. «Будучи самостійною складовою освітнього процесу, профільні спецкурси можуть доповнюватися позакласними (гуртковими, факультативними) заняттями, на яких учні в ще більшій мірі поглиблюють й розширюють свої знання й уміння. Працюючи з відносно невеликою кількістю 10 – 15 зацікавлених учнів, вчитель в більшій мірі, ніж на звичайному уроці, може здійснювати диференційований підхід, підбирати завдання залежно від схильностей, особливостей, рівня підготовленості учнів [18, с. 146].

Перевірка й оцінка знань на профільних заняттях загальнотехнічного спрямування є більше навчальною, ніж контрольною та виставляється лише у випадку, коли вона є результатом великої за обсягом роботи, проведеної учнями, й то у вигляді заліку.

Профільні заняття передбачають високий рівень прояву творчих здібностей учнів, адже тут ширше, ніж на уроках, може бути застосований дослідницький метод, який сучасна дидактика розглядає як виховний в системі дидактичних методів. Дослідницький характер роботи залежить не стільки від формулювання завдання, скільки від підходу учня до роботи, адже спирається на відомості, обґрунтовані виразною науковою галуззю, користується певними прийомами наукового аналізу, щоб успішно розв'язувати нові для учня та його товаришів завдання [12, с. 217].

На відміну від інших видів позакласної роботи, профільні спецкурси мають чітку освітню спрямованість, передбачають формування системи знань, визначених навчальною програмою тощо. Водночас на профільний спецкурсах використовуються певні форми позакласної роботи – елементи гри та змагання, прийоми стимулювання зацікавленості, вікторини, виставки й інша, більш вільна, порівняно з уроками, обстановка на заняттях. «Всі форми освітнього процесу на профільних заняттях вимагають поступового й водночас інтенсивного посилення частки самостійної роботи учнів. Це зумовлює індивідуалізацію навчання і ще більш піднімає керівну роль вчителя. Тому методичне забезпечення ефективної самостійної роботи учнів потребує серйозної, продуманої підготовки з боку педагога» [12, с. 218].

Отже, нові концептуальні та змістовні напрями реформування освітньої галузі можуть бути зреалізовані лише спільними зусиллями всіх суб'єктів освітнього процесу – учнями, вчителями, батьками, адміністрацією, громадськістю. Ці трансформації повинні здійснюватися послідовно, логічно, поетапно, при грамотному використанні нормативно-правових засад, всіх потенційних можливостей, основних і додаткових ресурсів. Оптимальне включення кожного суб'єкта в інноваційну діяльність забезпечує управлінська команда закладу освіти. Сучасну школу хвилює реалізація цілей навчання, виховання і розвитку, здійснення спільної, взаємозумовленої діяльності педагога і учня. Саме профільні заняття відіграють вкрай важливу роль в процесі навчання і виховання молодого покоління, адже не лише стимулюють допитливість розуму, самостійність думки, а й розвивають творчі здібності учнів, виховують у них організованість, дисциплінованість, потребу в творчій діяльності.

1.2. Практика організації профільних занять з автосправи

У вітчизняних закладах загальної середньої освіти добре налагоджена система урочної та позаурочної освіти та розвитку дітей різного віку. Зокрема, у старших класах функціонує чітка система профільних курсів, факультативів і гуртків з найрізноманітніших напрямів, щоб кожен учень знайшов собі заняття до душі і йому було цікаво вчитися й набувати нових додаткових знань й умінь. Практика свідчить, що старших підлітків більшою мірою цікавлять профільні спецкурси професійного спрямуванням.

Міністерством освіти і науки України здійснюється комплекс заходів щодо впровадження в освітній процес навчальних програм з профілактики дитячого дорожньо-транспортного травматизму, підготовки водіїв різних вікових категорій, починаючи з учнів загальноосвітніх шкіл. Такими програмами передбачено вивчення школярами правил дорожнього руху як учасників дорожнього руху – пішоходів-пасажирів, так і підготовка учнів старшої школи як водіїв велосипедів, мопедів, скутерів, а в системі позашкільної освіти (в міжшкільних ресурсних центрах, навчально-виробничих комбінатах, дитячо-юнацьких автомобільних школах тощо) і як водіїв транспортних засобів категорії «А» і «В» [32; 33].

Так, на окремих закладах освіти Львівщині та Прикарпаття успішно реалізуються програми занять з профільного спецкурсу «Автосправа». Зокрема, в Болехівському і Долинському міжшкільних навчально-виробничих комбінатах Івано-Франківської області впродовж багатьох років здійснюється викладання курсу «Автосправа» (див. рис. 1.1 – 1.2). Згідно з «Положенням про порядок видачі посвідчень водія та допуску громадян до керування транспортними засобами» на навчання за курсом підготовки водіїв транспортних засобів категорії «А» і «В» за заявою батьків приймаються учні, які мають вік на початок навчання: для категорії «А» – 14 років, для категорії «В» – 16 років, фізичний стан яких відповідає медичним вимогам для даних категорій [33].

Рис. 1.1. У кабінеті автосправи Долинського МНВК
учні вивчають будову двигуна внутрішнього згорання

Після завершення навчання організовується підсумкова атестація. Вона складається з двох основних етапів: теоретичного іспиту, що включає тестування з відповідних дисциплін, та практичного іспиту з управління транспортним засобом. Теоретична частина атестації охоплює теми «Основи законодавства у сфері дорожнього руху» та «Основи безпеки при керуванні транспортним засобом». Практичний іспит проходить у два етапи: спочатку на спеціально обладнаному майданчику, а потім на визначеному маршруті, що моделює реальні умови дорожнього руху. [33].

Рис. 1.2. У навчальному кабінеті з автосправи старшокласники
вивчають правила дорожнього руху

У журналах обліку занять для кожної групи ведеться запис відвідуваності учнів, пройдених тем та результатів успішності. Це роблять викладачі та інструктори з водіння. Для проведення теоретичного та практичного навчання створені спеціалізовані кабінети та класи, оснащені необхідними навчально-методичними посібниками та наочними матеріалами. Після успішного завершення підсумкової атестації учням видається свідоцтво про проходження теоретичного та практичного навчання. Видача посвідчення водія, яке дає право на керування транспортним засобом, відбувається в Регіональних сервісних центрах, після досягнення учнем 18 років та складання кваліфікаційних іспитів. [30].

У передмові посібника для вчителів «Методика навчання автосправи в середній школі» зазначається, що «із метою забезпечення соціального замовлення та з ініціативи учнів, батьків, адміністрації та вчителя Михайла Гелетія в старших класах Львівської ЗОШ № 48 в 2011 році було впроваджено профільний спецкурс «Автосправа». За програмою профільного спецкурсу займаються учні 10 – 11-х класів, які після закінчення навчання проходять кваліфікаційне тестування і за результатами успішної атестації отримують свідоцтво встановленого зразка і скеровуються у Львівський сервісний центр з надання послуг, пов’язаних з використанням автотранспортних засобів, для складання іспитів на отримання водійських посвідчень. Так, у період з 2019 по 2021 роки за програмою «Автосправа» навчалося 256 старшокласників, з яких 224 – отримали посвідчення на право керуванням транспортним засобом. Для реалізації профільного спецкурсу в Львівській ЗОШ № 48 створена необхідна навчально-методична база та матеріально-технічне забезпечення освітнього процесу: два кабінети з будови автомобіля та безпеки дорожнього руху, які обладнані необхідними аудіовізуальними засобами, методичним матеріалом, тренажером і відеотекою, транспортним майданчиком для відпрацювання практичних навичок тощо» [25, с. 4 – 5].

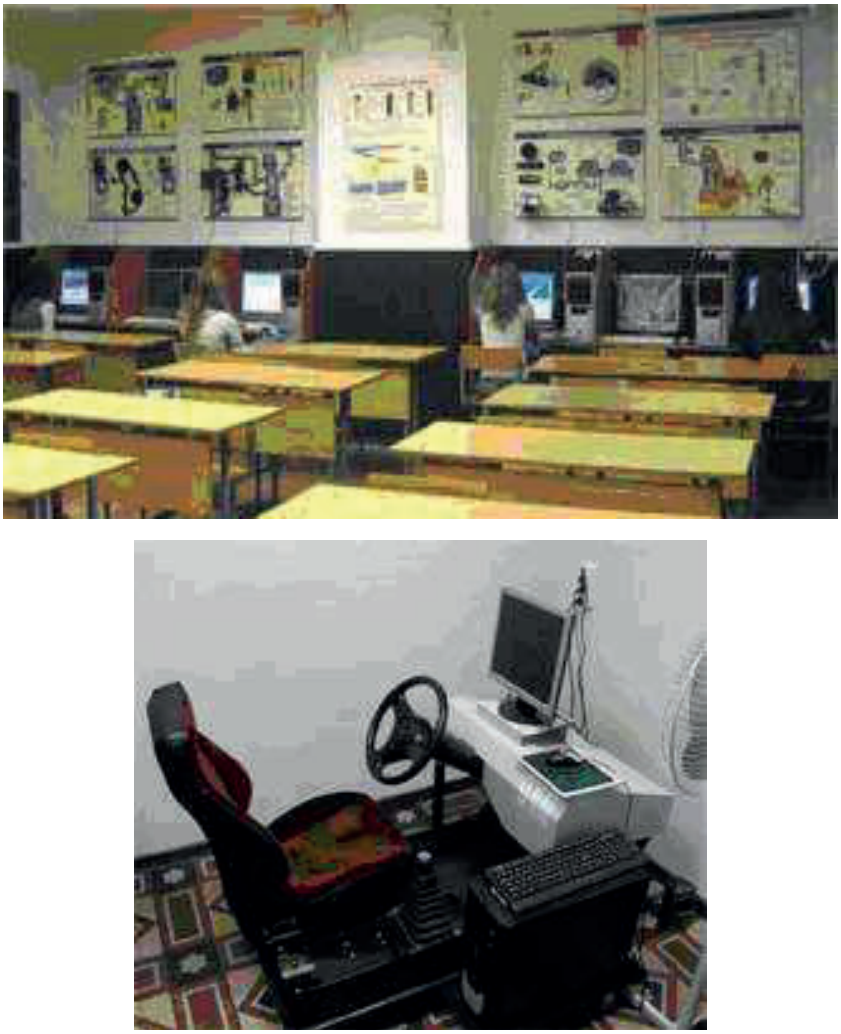

Рис. 1.3. Кабінети з будови автомобіля та безпеки дорожнього руху, обладнані комп'ютерами і тренажерами (Львівська ЗОШ № 48)

Рис. 1.4. Майданчик для практичного навчання керуванню транспортними засобами

З метою підвищення мотивації учнів та ефективності освітнього процесу, а також для покращення управління навчальною діяльністю, вчитель М.Д. Гелетій активно використовує сучасні інформаційно-комунікаційні технології та цифрові ресурси. Комп'ютер у навчанні автосправи служить не лише джерелом інформації, а й інструментом для наочності та ілюстрацій. Для цього педагог розробив серію уроків з теми будови автомобіля («Електрообладнання автомобіля», «Ходова частина», «Двигун внутрішнього згоряння», «Двигуни сучасних автомобілів», «Механізми двигуна») та правил дорожнього руху («ДТП та заходи запобігання», «Керування автомобілем за складних умов»), оформлених у вигляді презентацій. Окрім того, створено систему відео-уроків, де навчальний матеріал подається через динамічні мультиплікаційні зображення, що проектуються на екран.

Мета, яку переслідує Гелетій М.Д., добитися максимального засвоєння учнями знань з автосправи і щоб при цьому їм було завжди цікаво, а також щоб у них завжди була потреба у нових знаннях та новій інформації з цього предмету. Учні закінчують школу, а інформацію, яку вони отримали в школі з часом стає застарілою, тому учнів слід вчити не просто отримувати інформацію, а знати шляхи отримання системної інформації і мати в цьому постійну потребу, а також навчити дітей давати собі раду в різних життєвих ситуаціях. Якщо дітей до цього не готувати, то буває таке, що діти, які, закінчують школу, не завжди можуть собі дати раду у цьому житейському морі. Це стосується дітей, які вчилися не достатньо добре, але також і тих, які вчилися досить добре, та не змогли отримати підтримки у батьків. Наприклад, учень мав мету щодо подальшого свого шляху після школи і відчував свої сили у досягненні цього, але життя сьогодення, де є дуже багато несправедливості, перешкодило йому у здійсненні його мрії. Тоді у цих дітей настає глибоке розчарування і може навіть дійти до трагедії. Тому для отримання інформації з автосправи в школі учні системно для цього

залучаються, а саме готують презентації, доповіді, реферати, приймають участь у конкурсах, змаганнях вікторинах та інше.

На заняттях з автосправи є постійне системне поєднання комп'ютера, проектора, плакатів, стендів з механізмами та системами автомобіля, а також окремими деталями, вузлами автомобіля. Діти мають змогу все це попробувати своїми руками. І все разом, а саме у ефективному поєднанні, дає дуже позитивний результат у засвоєнні нового матеріалу, а також при повторенні вивченого матеріалу. Особливе значення має також те, що учні набуті знання мають можливість закріпити на практиці під час навчальної практичної їзди на автомобілі.

Для успішного засвоєння матеріалу з Правил дорожнього руху, в кабінеті є комп'ютери, відеопроєктор, інтерактивна дошка, телевізор і DVD-програвач з добірками навчальних фільмів. Кабінети обладнані комплектами переносних дорожніх знаків, макетами прилеглих складних перехресть, електрифікованими і магнітними тренувальними стендами, наборами дисків з презентаціями дітей і педагогів.

Як зазначає В. Мазур: «У Дрогобицькому Будинку науково-технічної творчості учнівської молоді для дітей і підлітків у віці 14-18 років організовані гуртки технічного напрямку «Картингіст», «Автобум» «Дорожня абетка» та «Автосправа». На заняттях у гуртку «Автосправа» хлопці та дівчата вивчають правила дорожнього руху і основи безпеки на дорозі. Одне з завдань роботи гуртка – прищепити культуру водіння майбутнім учасникам дорожнього водіння. На гурткових заняттях з картингу школярі вивчають двигуни внутрішнього згорання, механізми, вузли та пристрої автомобіля, оволодівають основами технічного обслуговування автомобіля. Програми цих гуртків допомагають старшокласникам зорієнтуватися у виборі професії, співвідносити свої індивідуальні схильності до вимог, що ставляться до професії водія автотранспортного засобу» [23, с. 406].

У ЗОШ № 1 м. Городок Львівської області на практиці реалізується концепція наскрізного формування транспортної культури школярів. Цю роботу завершує складання випускником школи іспиту в сервісному центрі з надання послуг, пов'язаних з використанням автотранспортних засобів. При цьому, самостійно сісти за кермо автомобіля учні зможуть через рік, але вже в сімнадцять років складають іспит. У школі був створений матеріально-технічний модуль: кабінет автосправи для підготовки водіїв категорій А та В (див. рис. 1.5).

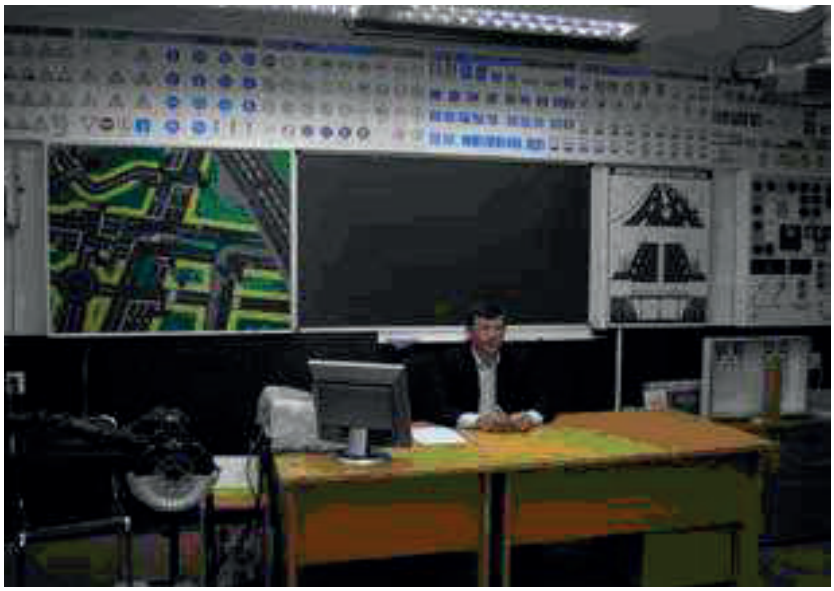

Рис. 1.5. Кабінет «Автосправа» у ЗОШ № 1 м. Городок Львівської обл.

Рис. 1.6. Мобільні дорожні знаки та моделі світлофорів

Для школярів молодших класів у Городоцькій ЗОШ № 1 в 2015 р. було впроваджено експериментальний профільний спецкурс «Безпека на дорогах», покликаний забезпечить внутришньошкільну взаємодію між початковою школою з курсом «Безпека на дорогах», середньою школою, де організований гурток «Безпечне колесо», та старшою школою з профільним спецкурсом «Автосправа» і підготовкою водіїв категорій «А» і «В». Розробка та впровадження цих курсів істотно впливає на реалізацію в школі концепції наскрізного формування транспортної культури школярів і забезпечує необхідні зв'язки і взаємодії всередині школи в освітньому процесі.

1.3. Аналіз рівня зацікавленості старшокласників заняттями з автосправи (за результатами дослідження М. Гелетія)

Сучасний стан і подальші перспективи розвитку автотранспортної галузі в Україні та світі свідчать про важливість цього виробничо-інфраструктурного напряму в загальному соціально-економічному розвитку суспільства. Подальші перспективи розвитку автотранспортної галузі потребують відповідних фахівців, високий рівень кваліфікації яких є однією з найважливіших чинників функціонування і безпеки роботи автомобільного транспорту. Як зазначає вчитель з автосправи Львівської ЗОШ № 48 Михайло Дмитрович Гелетій, підготовку високої якості кваліфікованих автомобілістів слід розпочинати в старшій профільній школі, зокрема у межах вивчення профільного спецкурсу «Автосправа» [9, с. 240].

У статті «Дослідження потреби та зацікавленості старшокласників у профільному навчанні з автосправи» М. Гелетій наголошує, аналіз теоретичних джерел і результати вивчення реального стану дають підстави стверджувати, що у науковій теорії і педагогічній практиці створені певні передумови для розв'язання проблеми навчання автосправі учнів профільної школи. Для підтвердження теоретичних даних одним із завдань дослідження було виявити потребу та зацікавленість учнів закладів загальної середньої

освіти в профільному навчанні автосправі. З цією метою нами була розроблена та розіслана спеціальна анкета для старшокласників. Опитуванням було охоплено 211 учнів старших класів закладів загальної Львівської та Івано-Франківської областей [9].

Результати анкети продемонстрували високий рівень зацікавленості старшокласників у профільному навчанні за напрямом «Автосправа». Так, на питання «Чи бажали б ви отримати посвідчення водія після закінчення школи?» позитивно відповіли 75,8% учасників опитування (159 осіб), що свідчить про велику популярність автотранспорту серед учнів старших класів. Вивчення автосправи в школі також викликало значний інтерес: на запитання «Чи хотіли б ви вивчати автосправу в школі?» ствердно відповіли 137 учнів, що становить 66,7% від загальної кількості опитаних. Щоб визначити потребу у введенні окремого спеціалізованого курсу з автосправи, було поставлено питання: «Чи плануєте ви працювати в автомобільній галузі або в сфері, пов’язаній з автотранспортом, після закінчення школи?» Відповідь «так» дали 72 учні, що складає 29,5% від загальної кількості респондентів [9].

Анкетні запитання «Яким ви бачите сучасне навчання з автосправи?» та «Яким ви хотіли б бачити вчителя профільного навчання з автосправи?» були спрямовані на вивчення побажань учнів щодо організації навчання автосправи в школі, а також їхніх вимог до професійної підготовки та особистісних характеристик викладача. Відповіді учнів були вільними, але їх аналіз дозволив отримати такі результати.

На питання щодо сучасного навчання з автосправи учні найчастіше зазначали:

а) навчання має бути цікавим, а матеріал – доступним і сучасним (24,8 %);

б) освітній процес повинен мати як загальнопізнавальне, так і професійно орієнтоване спрямування (22,3 %);

в) переважна більшість занять має бути практичною, включаючи такі

аспекти, як розбирання-збирання автомобільних вузлів, дрібний ремонт, особливості експлуатації автотранспорту, використання ІТ-технологій для вивчення ПДР, тренажери типу «Віртуальний водій» та майстер-класи з екстремального водіння (36,7 %);

г) решта анкет (12,2 %) або не містили відповідей, або містили поодинокі, які не можна було віднести до жодної з вищезазначених груп.

Щодо питання про ідеального вчителя автосправи, учні висловили такі побажання:

а) наявність професійних якостей, таких як обізнаність у сфері, високий рівень кваліфікації, різнобічність знань та авторитет серед учнів і колег (56,4 %);

б) особистісні якості, зокрема товариськість, справедливість, вимогливість, людяність тощо (38,3 %);

в) інші анкети (5,3 %) або не містили відповідей, або включали поодинокі варіанти, які важко було систематизувати [9].

Таким чином, анкетування, проведене М. Гелетієм, продемонструвало високий рівень зацікавленості старшокласників у профільному вивченні автосправи, їхнє прагнення оволодіти глибокими знаннями про будову та експлуатацію транспортних засобів, а також здобути практичні навички під час вивчення цікавого, сучасного та змістовного курсу. Опитування також засвідчило бажання учнів бачити профільний спецкурс «Автосправа» сучасним і різнобічним, із оптимальним балансом між теоретичною та практичною складовими, наповненим доступною та професійно орієнтованою інформацією. [9].

РОЗДІЛ 2.
ЗМІСТ І МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ З ПРОФІЛЬНОГО СПЕЦКУРСУ «АВТОСПРАВА»

2.1. Структура та зміст навчальної програми профільного спецкурсу «Автосправа» (10 – 11 класи)

Типова навчальна програма профільного спецкурсу «Автосправа» (10 – 11 класи) має загальнотехнічну та виробничу спрямованість. Її актуальність зумовлена підвищеним «інтересом старшокласників до вивчення автосправи, особливо у тих, хто планує отримати водійські права після досягнення 18-річного віку, а також суспільною потребою розв'язання актуальної проблеми попередження аварійності на дорогах» [23, с. 405].

Аналіз навчально-методичної літератури і практика показує, що «знання будови й експлуатації транспортних засобів дає школярам розуміння об'єктивних причин створення небажаних аварійних ситуацій на дорогах через певні несправності, а формування системи знань правил дорожнього руху дає їм можливість впевнено орієнтуватися на дорогах. Навчання за цією програмою сприяє формуванню у підлітків умінь і навичок в прогнозуванні небезпеки в різних ситуаціях на дорозі, виконанню дій, адекватних обстановці, а також накопичує досвід психологічної підготовленості до водіння автомобілів. До того ж, аналіз досвіду дорожньо-транспортних пригод свідчить, що виховання культури дорожнього руху в його учасників є пріоритетним серед інших заходів щодо забезпечення безпеки дорожнього руху і, відповідно, збереження життя і здоров'я людини» [23].

На відміну від типової, запропонована нами програма профільного спецкурсу «Автосправа» (10 – 11 класи) побудована з урахуванням психолого-педагогічних і вікових особливостей учнів старших класів, в орієнтуванні їх на вибір низки професій, як-от: інспектор патрульної служби, водій категорії «А» і «В», слюсар-механік з ремонту автотранспортних

засобів, а також на формування у школярів навичок впевненої безпечної поведінки та психічної стійкості в екстремальній ситуації, вміння приймати правильні рішення в критичній або форс-мажорній ситуації на дорозі.

Мета навчальної програми: створення умов для розвитку у старшокласників свідомого та відповідального ставлення до особистої та суспільної безпеки в умовах дорожнього руху.

Завдання навчальної програми:

– *навчальні* (вивчення будови автомобіля; вивчення правил дорожнього руху і правил поведінки пішоходів як учасників дорожньо-транспортного руху; ознайомлення з інструментами й обладнанням для діагностики несправностей та ремонту автомобіля; формування навичок застосовувати набуті знання правил дорожнього руху в повсякденному житті);

– *розвивальні* (формування свідомого та відповідального ставлення до питань особистої та громадської безпеки в умовах дорожнього руху; розвиток самостійності в прийнятті рішень в дорожньо-транспортних ситуаціях; розвиток таких якостей особистості, як: спостережливість, пам’ять, увага, відповідальність; розвиток швидкості реакції та окоміру; розвиток технічного мислення; розвиток почуття взаємодопомоги та товариськості);

– *виховні* (формування правильних уявлень про здоровий спосіб життя; виховання таких якостей особистості, як наполегливість, працьовитість, творчий підхід до справи, самостійність; прищеплення усвідомлено-дбайливого ставлення до транспортного засобу; ввічливе ставлення до учасників дорожньо-транспортного руху; виховання культури безпечної поведінки на дорозі, почуття відповідальності за власне життя і життя інших людей, учасників дорожньо-транспортного руху; виховання взаємодопомоги і взаєморозуміння; виховання вміння самостійно застосовувати отримані знання правил дорожнього руху в повсякденному житті

Умови для зарахування на профільний спецкурс: набір в групу проводиться зі старшокласників у віці 15 – 16 років. На підставі медичної довідки, дозволу від батьків, страхового поліса (технічні види спорту).

Форми організації занять – групова, ланкова, індивідуальна.

Форми проведення занять – урочні, позаурочні.

Форма навчання – очна.

Режим занять: заняття проводяться відповідно до розкладу два рази в тиждень:

1 рік навчання – 4 години в тиждень (136 годин в рік);

2 рік навчання – 6 годин в тиждень (204 години в рік).

Для реалізації програми профільного спецкурсу необхідно мати окреме приміщення (майстерню), оснащене відповідним обладнанням (металообробні верстати, слюсарні верстаки та ін.), необхідними інструментами і пристосуваннями (ключі гайкові, слюсарний інструмент, домкрат, лещата та ін.), а також наочними посібниками з будови автомобіля, правил дорожнього руху та ін. Для практичних занять використовується малолітражний легковий автомобіль, а для ремонтних робіт – оглядова ява або підіймач.

Очікувані результати:

Перший рік навчання

– учні повинні *знати:* 1. Будову автомобіля. 2. Основи слюсарної справи. 3. Основні правил дорожнього руху.

– учні повинні *вміти*: 1. Правильно користуватися слюсарними інструментами та пристосуваннями. 2. Правильно використовувати паливно-мастильні матеріали. 3. Самостійно запускати автомобіль, рушати з місця, зупинятися в заданому місці, робити розвороти, повороти.

Другий рік навчання

– учні повинні *знати:* 1. Будову та принцип роботи вузлів і агрегатів автомобіля. 2. Правила технічного обслуговування та ремонту автомобіля.

– учні повинні *вміти:* 1. Знімати та встановлювати різні механізми та вузли на автомобілі і проводити їх нескладний ремонт. 2. Керувати автомобілем в різних умовах.

Види оцінювання результативності:

1. Проведення контрольних підсумкових занять після вивчення кожного основного розділу програми. Поточний контроль застосовується для оцінювання якості засвоєння матеріалу (тестові завдання; творчі завдання; співбесіду; розв'язання завдань екзаменаційних білетів з правил дорожнього руху.

2. У практичній діяльності результативність оцінюється при проведенні показових виступів; міських і регіональних змагань тощо.

ЗАГАЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН (1 рік навчання)

№ з/п	Тема занять	Кількість годин		
		усього	теорія	практика
1.	Вступ	2	2	–
2.	Будова автомобіля	28	17	11
3.	Правила дорожнього руху	20	18	2
4.	Слюсарна справа	20	12	8
5.	Основи керування автомобілем	64	10	54
6.	Заключне заняття	2	2	–
Разом:		**136**	**61**	**75**

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема № 1. Вступ

Коротка історія розвитку вітчизняного автомобілебудування. Основні марки автомобілів, їх технічна характеристика.

Тема № 2. Будова автомобіля

№ з/п	Тема занять	Кількість годин		
		усього	теорія	практика
1.	Загальна будова автомобіля	2	2	
2.	Двигун	2		
3.	Кривошипно-шатунний механізм	2		
4.	Газорозподільний механізм	2		

5.	Система охолодження двигуна	2		
6.	Система мащення двигуна	2		
7.	Система живлення двигуна	2		
8.	Електрообладнання автомобіля	2		
9.	Силова передача	2		
10.	Ходова частина	2		
11.	Механізми керування	2		
12.	Технічне обслуговування	2		
13.	Перспективи автомобілебудування	2	2	
14.	Заключне заняття	2	2	
	Разом:	**28**	**17**	**11**

1. Загальна будова автомобіля.

Основні частини автомобіля, їх призначення, розташування та взаємодія.

2. Двигун.

Принцип роботи двигуна внутрішнього згоряння. Робочий цикл двигуна. Коротка характеристика двигуна: тип, число циліндрів, хід поршня, потужність, літраж, обсяг.

Практична робота: зняття двигуна, повне розбирання на складові.

3. Кривошипно-шатунний механізм (КШМ).

Призначення, пристрій та робота КШМ. Взаємодія поршня, шатуна, колінчастого вала, шатунних і корінних підшипників, маховика та інших деталей. Основні несправності КШМ.

Практична робота: часткове розбирання та збирання КШМ.

4. Газорозподільний механізм (ГРМ).

Призначення, будова та робота ГРМ. Верхнє і нижнє розташування клапанів. Фази газорозподілу. Порядок роботи циліндрів. Основні несправності ГРМ.

Практична робота: перевірка та регулювання зазорів між клапанами. Визначення порядку роботи циліндрів.

5. Система охолодження двигуна.

Рідинне та повітряне охолодження. Основні несправності системи охолодження. Догляд за системою мастила.

Практична робота: розбирання та збирання водяного насоса і вентилятора; зняття термостата, перевірка його роботи та встановлення.

6. Система мащення двигуна.

Необхідність змащування деталей двигуна. Марки олив які застосовуються для змащування двигунів. Догляд за системою мащення.

Практична робота: зняття та встановлення масляного насоса, фільтра тонкого і грубого очищення; перевірка рівня оливи.

7. Система живлення двигуна.

Поняття про горючі суміші та її склад. Вплив якості суміші на потужність й економічність двигуна. Поняття про детонацію й октанове число палива. Марки палива. Перевірка рівня палива.

Практична робота: регулювання рівня палива в поплавковій камері.

8. Електрообладнання автомобіля.

Призначення, будова та робота приладів електрообладнання. Акумулятор, генератор, стартер, прилади освітлення та запалення. Призначення, будова та робота приладів системи запалювання (індукційної котушки, переривника розподільника, конденсатора, свічок запалювання). Пізнє і раннє запалювання, їх ознаки. Призначення та робота приладів освітлення і сигналізації: фар, задніх ліхтарів, стоп-сигналу та ін.

Практична робота: визначення напруги на акумуляторі, щільності та рівня електроліту; регулювання зазору між контактами переривника і електродами свічок запалювання.

9. Силова передача.

Схема силової передачі. Взаємодія механізму силової передачі. Призначення, будова та робота механізму зчеплення, коробки передач, головної передачі, диференціала та півосей. Основні несправності і догляд за механізмами силової передачі.

Практична робота: регулювання вільного ходу педалі зчплення.

10. Ходова частина.

Будова ходової частини. Підвіска коліс: залежна і незалежна. Призначення рами. Пружні елементи (ресори, пружини, торсіони, амортизатори), їх призначення. Задній та передній мости. Автомобільні шини (призначення і розміри). Норма тиску повітря в шинах. Основні несправності ходової частини.

Практична робота: накачування шин; зняття і встановлення передніх маточин.

11. Механізми керування.

Необхідність повороту керованих коліс на різні кути. Призначення, будова та робота кермувального пристрою. Будова робота гальмівних механізмів. Несправності гальм, їх ознаки, причини та способи усунення.

Практична робота: регулювання гальмівних механізмів; видалення повітря з гідроприводу гальм, регулювання кермувального пристрою.

12. Технічне обслуговування.

Система технічного обслуговування автомобіля та необхідність її періодичного проходження. Види, періодичність і технологія технічного обслуговування. Прилади, що застосовуються при обслуговуванні, правила користування ними.

Практична робота: заміна мастила в двигуні; регулювання карбюратора і системи запалювання; перевірка кріплення коліс; доливка гальмівної рідини та перевірка гальм.

13. Перспективи автомобілебудування.

Бесіда про автомобіль. Обговорення нових розробок у галузі світового автомобілебудування.

14. Заключне заняття.

Практична робота: перевірка набутих учнями знань з теми № 2.

Тема №3. Правила дорожнього руху

№ з/п	Тема занять	Кількість годин		
		усього	теорія	практика
1.	Загальні положення	2	2	
2.	Попереджувальні дорожні знаки	2	2	
3.	Знаки пріоритету	2	2	
4.	Заборонні знаки	2	2	
5.	Розпорядчі знаки	2	2	
6.	Знаки особливих розпоряджень	2	2	
7.	Інформаційні знаки	2	2	
8.	Знаки сервісу	2	2	
9.	Знаки додаткової інформації	2	2	
10.	Заключне заняття	2		2
Разом:		**20**	**18**	**2**

1. Загальні положення.

Призначення ПДР. Основні поняття та терміни. Основні вимоги, що ставляться до учасників дорожнього руху. Обов'язки водіїв, пішоходів і пасажирів.

2. Попереджувальні дорожні знаки.

Призначення попереджувальних знаків, їх правила застосування.

3. Знаки пріоритету.

Призначення знаків пріоритету, місця встановлення цих знаків. Дії водія в місцях встановлення цих знаків.

4. Заборонні знаки.

Призначення, умови застосування заборонних знаків. Територія, на яку поширюється дія цих знаків.

5. Розпорядчі знаки.

Призначення, зона, дія розпорядчих знаків.

6. Знаки особливих розпоряджень.

Призначення знаків особливих розпоряджень. Перевірка користування цими знаками.

7. Інформаційні знаки.

Призначення інформаційних знаків і перевірка користування ними.

8. Знаки сервісу.

Призначення знаків сервісу. Інформація про розташування відповідних об’єктів.

9. Знаки додаткової інформації.

Уточнення або обмеження дії знаків (табличок), з якими вони застосовуються.

10. Заключне заняття

Практична робота: перевірка знань з теми № 2. Розв’язання завдань екзаменаційних білетів з ПДР.

Тема № 4. Слюсарна справа

№ з/п	Тема занять	Кількість годин		
		усього	теорія	практика
1.	Організація робочого місця і трудового процесу слюсаря	2	2	
2.	Техніка безпеки при виконанні слюсарних робіт	2	2	
3.	Технічні вимірювання	2		
4.	Поняття про розмічання. Розмічання поверхонь	2		
5.	Правлення і гнуття металу	2		
6.	Розрізання металу	2		
7.	Обпилювання металу	2		
8.	Свердління, зенкування і розгортання	2		
9.	Обробка різьбових з’єднань	2		
10.	Заключне заняття	2		
Разом:		**20**	**12**	**8**

1. Організація робочого місця і трудового процесу слюсаря.

Основні слюсарні операції та їх призначення. Визначення робочого місця. Набір робочого інструмента слюсаря і контрольно-вимірювальний інструмент.

2. Техніка безпеки при виконанні слюсарних робіт.

Загальні вимоги. Умови забезпечення безпеки перед початком роботи, під час роботи та після закінчення слюсарних робіт.

3. Технічні вимірювання.

Основні поняття, одиниці вимірів, методи вимірювань, контрольно-вимірювальні інструменти, універсальні вимірювальні прилади.

Практична робота: вимірювання зовнішнього та внутрішнього діаметрів різними способами й інструментами.

4. Поняття про розмічання. Розмічання поверхонь.

Призначення розмічання. Види розмічальних робіт. Устаткування, інструменти та пристосування, які застосовуються при розмічання.

5. Правлення та гнуття металу.

Призначення. Устаткування, інструмент та пристосування, які застосовуються при правленні. Прийоми і способи правлення та згинання.

Практична робота: Правлення пошкодженої деталі кузова автомобіля шляхом витискання, згинання тощо.

6. Розрізання металу.

Призначення. Інструмент й елементи процесу різання при розрізанні металу. Техніка безпеки.

Практична робота: Вирізання заготовки деталі з листа.

7. Обпилювання металу.

Призначення операції обпилювання. Напилки, їх конструкція та класифікація. Способи і види обпилювання. Техніка безпеки.

Практична робота: Правлення заготовки шляхом обпилювання.

8. Свердління, зенкування і розгортання.

Сутність процесу свердління. Інструмент та обладнання для свердління і зенкування. Інструменти для розгортання.

Практична робота: свердління отвору у втулці з подальшим розгортанням до заданого розміру.

9. Обробка різьбових з'єднань.

Різьба та її призначення. Види різьб. Інструмент для нарізування різьби. Брак при нарізанні різьби, його причини та заходи попередження.

Практична робота: нарізання різьби потрібного розміру на заготовці деталі.

10. Заключне заняття

Практична робота: перевірка знань з теми № 4.

Тема № 5 Основи керування автомобілем

№ з/п	Тема занять	Кількість годин		
		усього	теорія	практика
1.	Техніка безпеки	2	2	–
2.	Запуск двигуна. Початок руху, зупинка	10	2	8
3.	Рух по прямій і повороти	18	2	16
4.	Розворот, в'їзд і виїзд з обмеженим проїздом	28	2	26
5.	Технічне обслуговування	4	2	2
6.	Заключне заняття	2	–	2
	Разом:	**64**	**10**	**54**

1. Техніка безпеки.

Техніка безпеки при знаходженні поряд із машиною та в ній. Ознайомлення з механізмами керування і контрольними приладами, їх розташуванням. Посадка водія на робоче місце.

2. Запуск двигуна, початок руху, зупинка.

Перевірка оливи, води, палива. Перевірка стану важелів коробки передач. Включення запалювання. Запуск двигуна стартером. Зупинка двигуна. Вправи з педалями. Прийоми рушання з місця. Рух по прямій на відстань 10 – 20 м. Зупинка автомобіля.

Практична робота: виконання вправ на автомобілі.

3. Рух по прямий і повороти.

Рушання з місця. Переключення передач. Рух по колу, змійці, вісімці. Повороти направо і наліво в бічні проїзди за вказаними орієнтирами.

Практична робота: виконання вправ на автомобілі.

4. Розворот, в'їзд і виїзд з обмеженим проїздом.

Поворот автомобіля на 180^0 на широких і вузьких проїздах із застосуванням передачі заднього ходу. Заходи безпеки при розворотах і русі заднім ходом. В'їзд у ворота переднім і заднім ходом при різних положеннях машини щодо воріт.

Практична робота: виконання вправ на автомобілі.

5. Технічне обслуговування.

Проведення профілактичного обслуговування автомобіля. Перевірка дії гальм, рульового управління, ходової частини автомобіля. Перевірка дії приладів, рівня електроліту в батареї та тиску повітря в шинах коліс.

Практична робота: виконання вправ на автомобілі.

6. Заключне заняття

Практична робота: підсумкова перевірка знань, умінь і навичок.

ЗАГАЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

(2 рік навчання)

№ з/п	Тема занять	Кількість годин		
		усього	теорія	практика
1.	Вступ	2	2	–
2.	Автоконструювання	78	24	54
3.	Керування автомобілем у складних умовах	44	6	38
4.	Технічне обслуговування та технічний ремонт	40	6	34
5.	Правила дорожнього руху	30	16	14
6.	Бесіди про автомобіль	6	6	–
7.	Заключне заняття	2	2	–
Разом:		**204**	**54**	**150**

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема №1. Вступ.

Ознайомлення учнів з навчальним планом і програмою занять. Правила техніки безпеки.

Тема № 2. Автоконструювання

№ з/п	Тема занять	Кількість годин		
		усього	теорія	практика
1.	Конструктивні особливості автомобілів	4	4	–
2.	Вибір параметрів автомобіля	2	–	2
3.	Рама	6	2	4
4.	Передній міст	6	2	4
5.	Задній міст	6	2	4
6.	Рульовий привід	6	2	4
7.	Гальма	6	2	4
8	Колеса	6	2	4
9	Двигун	6	2	4
10	Органи керування	6	2	4
11	Вихлопна система	6	2	4
12	Кабіна і кузов	6	2	4
13	Загальне збирання	6	–	6

14	Заключне заняття	6	–	6
	Разом:	**78**	24	**54**

1. Конструктивні особливості автомобілів.

Основні типи автомобілів: переднього, заднього та повного приводу. Розташування двигуна: заднє, переднє, поздовжнє або поперечне. Тип кузова: несучий або рамний. Підвіска коліс: залежна, незалежна або комбінована.

2. Вибір параметрів автомобіля.

Основні параметри: база, колія передніх і задніх коліс, довжина, ширина та висота, дорожній просвіт (кліренс), прохідність. Радіус повороту, розмір коліс (шини), кінематика рульового приводу.

Практична робота: складання схеми загального вигляду (розміщення вузлів, схема рульового приводу).

3. Рама.

Призначення рами, її особливості та вимоги до неї. Можливі варіанти конструкцій рам. Компонування вузлів рами з урахуванням рівномірного розподілу навантаження на передній і задній мости. Забезпечення нормальної взаємодії всіх вузлів і деталей, які встановлюються на рамі.

Практична робота: складання робочих креслень рами. Підготовка труб, підгонка в місцях з'єднань. Точкове прихоплення і зварювання рами. Перевірка міцності та взаємодії всіх вузлів.

4. Передній міст.

Вибір розмірів моста. Установчі вузли. Балка, поперечні кулаки, цапфи, шворні, маточини, гальмівні барабани, важелі підвіски та ін.

Практична робота: виготовлення деталей. Складання та зварювання переднього моста.

5. Задній міст.

Призначення заднього моста та його будова. Головна передача, півосі, маточини, важелі, підвіски, карданна передача, передача щепленням, підшипники.

Практична робота: конструювання заднього моста, компонування вузлів. Виготовлення деталей, їх підгонка та збирання.

6. Рульовий привід.

Призначення і кінематика рульового приводу. Рульова трапеція та її розрахунок. Установчі кути керованих коліс, розвал і сходження коліс. Вибір схеми приводу, конструкція та деталі: рульове колесо, рульова колонка, рульовий механізм, рульові тяги, сошка рульового механізму, поворотні кулаки.

Практична робота: складання схеми рульового приводу спільно з переднім мостом. Виготовлення деталей. Збирання приводу.

7. Гальма.

Вибір конструкції гальма: колодкові, дискові, стрічкові. Спосіб управління гальмами: гідравлічний, механічний, пневматичний. Компонування гальма на задньому і передньому мостах. Вимоги до приводу гальм.

Практична робота: виготовлення та підгонка деталей. Встановлення гальмівних механізмів на задній і передній мости. Перевірка їх роботи та регулювання.

8. Колеса.

Конструкція та вимоги до дисків коліс. Вибір покришки за розмірами і призначенням. Розміри покришки в дюймах (8, 10, 12, 14, 15, 16, 17, 18 і т.ін.). Призначення для різних умов експлуатації (грязьова, дощова, зимова, літня, універсальна).

Практична робота: підгін дисків коліс і покришок відповідно до вимог. Монтаж автомобільних шин на диски. Накачування шин, перевірка тиску.

9. Двигун.

Різниця двигунів за робочим об’ємом. Компонування двигуна на рамі. Кронштейни кріплення двигуна, підрамник, механізми приводу.

Практична робота: виготовлення опор, зварювання їх на рамі, збирання та випробовування.

10. Деталі керування.

Педалі, важелі керування коробки передач, механізми приводу зчеплення, газу, гальма та регулювання деталей керування.

Практична робота: вибір схеми і матеріалу. Виготовлення, складання та регулювання деталей керування.

11. Вихлопна система.

Призначення вихлопної системи двигуна та вимоги до неї. Підбір труби глушника, складальні схеми розташування деталей системи.

Практична робота: виготовлення деталей глушника, зварювання та збирання системи.

12. Кабіна і кузов.

Призначення кабіни та кузова. Вимоги до них. Ергономіка водійського місця. Компонування деталей кузова та систем безпеки.

Практична робота: складання схеми кузова, розташування водія та вантажного відсіку; виготовлення кузова, зварювання та збирання кузова на рамі.

13. Загальне збирання автомобіля

Практична робота: Складання всіх вузлів і деталей, їх монтаж на рамі та кузові автомобіля. Перевірка взаємодії роботи агрегатів. Випробування: стендові та дорожні.

14. Заключне заняття

Перевірка знань з теми № 2.

Тема № 3. Керування автомобілем у складних умовах

№ з/п	Тема занять	Кількість годин		
		усього	теорія	практика
1.	Подолання підйому різної крутизни	12	2	10
2.	Зупинка на підйомі і початок руху з місця	12	2	10
3.	Рух на спуску. Гальмування двигуном.	9	1	8
4.	Рух дорогами з великою інтенсивністю руху в щільному транспортному потоці, користування	9	1	8

	дорожніми знаками і розміткою.			
5.	Заключне заняття	2	–	2
	Разом:	**44**	6	**38**

1. Подолання підйому різної крутизни.

Техніка безпеки при проведенні вправ. Пояснення маршруту.

Практична робота: Рух за заданим маршрутом.

2. Зупинка на підйомі і початок руху з місця.

Практична робота: Рух за заданим маршрутом.

3. Рух на спуску. Гальмування двигуном.

Практична робота: Рух за заданим маршрутом.

4. Рух дорогами з великою інтенсивністю руху в щільному транспортному потоці, користування дорожніми знаками і розміткою.

Практична робота: Рух за заданим маршрутом.

5. Заключне заняття

Практична робота: Рух за заданим маршрутом.

Тема № 4 Технічне обслуговування та технічний ремонт.

№ з/п	Тема занять	Кількість годин		
		усього	теорія	практика
1.	Види технічного обслуговування та його періодичність	6	2	4
2.	Ремонт автомобіля	34	4	30
	Разом:	**40**	6	34

1. Види технічного обслуговування та його періодичність.

Поняття про технічне обслуговування, його призначення, періодичність. Види технічного обслуговування: 1) контрольний огляд перед виїздом з парку (КО); 2) контрольний огляд в дорозі; 3) щоденне технічне обслуговування (ЩТО); 4) технічне обслуговування № 1 (ТО – 1); 5) технічне обслуговування № 2 (ТО – 2); 6) сезонне технічне обслуговування (СО). Правила проведення.

Практична робота: проведення ЩТО, ТО – 1, ТО – 2.

2. Ремонт автомобіля.

Ознайомлення зі списком несправностей автомобіля.

Практична робота: зняття несправних механізмів і вузлів з автомобіля (заміна розхідних матеріалів, ремонт коліс, ремонт двигуна і т. ін.).

Тема № 5. Правила дорожнього руху

№ з/п	Тема занять	Кількість годин		
		усього	теорія	практика
1.	Сигнали світлофора та регулювальника. Застосування аварійної сигналізації й знаку аварійної зупинки	3	2	1
2.	Дорожня розмітка	3	1	2
3.	Розташування транспортних засобів на проїжджій частині	3	1	2
4.	Початок руху і маневрування. Швидкість руху. Обгін, зустрічний роз'їзд	3	2	1
5.	Зупинка і стоянка. проїзд перехресть	3	2	1
6.	Пішохідні переходи і місця зупинок маршрутних таксі. Рух через залізничні колії	3	2	1
7.	Рух на автомагістралях і в житлових зонах	3	2	1
8.	Пріоритет маршрутних транспортних засобів. Користування зовнішніми світловими приладами та звуковими сигналами	3	2	1
9.	Відповідальність водіїв автомобілів за порушення правил дорожнього руху	3	2	1
10.	Рішення екзаменаційних білетів	3	–	3
Разом:		**30**	16	14

1. Сигнали світлофора і регулювальника. Застосування аварійної сигналізації й знаку аварійної зупинки.

Види сигналів світлофора, режим роботи. Основні сигнали регулювальника. Застосування аварійної сигналізації і знаки аварійної зупинки.

Перевірочна робота: розв'язування екзаменаційних білетів.

2. Дорожня розмітка.

Призначення і види дорожньої розмітки.

Перевірочна робота: Розв'язування екзаменаційних білетів.

3. Розташування транспортних засобів на проїжджій частині.

Правила поведінки водія при русі на проїжджій частині.

Перевірочна робота: розв’язування екзаменаційних білетів.

4. Початок руху та маневрування. Швидкість руху. Обгін, зустрічний роз’їзд.

Правила поведінки водія перед початком руху. Швидкість руху, обгін, зустрічний роз’їзд. Рекомендації швидкісного режиму. Правила обгону та роз’їзду.

Перевірочна робота: розв’язування екзаменаційних білетів.

5. Зупинка та стоянка. Проїзд перехресть.

Основні правила зупинки та стоянки. Правила проїзду перехресть.

Перевірочна робота: розв’язування екзаменаційних білетів.

6. Пішохідні переходи і місця зупинки маршрутних таксі. Рух через залізничні колії.

Перевірочна робота: розв’язування екзаменаційних білетів.

7. Рух на автомагістралях і в житлових зонах.

Перевірочна робота: розв’язування екзаменаційних білетів.

8. Пріоритет маршрутних транспортних засобів. Користування зовнішніми світловими приладами і звуковими сигналами.

Перевірочна робота: розв’язування екзаменаційних білетів.

9. Відповідальність водіїв автомобілів за порушення правил дорожнього руху.

Вимоги до осіб, відповідальних за експлуатацію транспортних засобів. Відповідальність водія за порушення Правил дорожнього руху та види відповідальності. Дисциплінарна відповідальність і види дисциплінарних стягнень. Випадки відсторонення водіїв від керування автомобілем. Адміністративні відповідальність, органи, що покладають адміністративні стягнення, та види стягнень. Відповідальність водіїв за керування автомобілем у нетверезому стані. Кримінальна відповідальність за дорожньо-транспортні пригоди. Матеріальна відповідальність за шкоду, заподіяну в результаті дорожньо-транспортної пригоди, що скоєна через порушення Правил дорожнього руху

Перевірочна робота: розв'язування екзаменаційних білетів.

10. Заключне заняття

Складання іспитів з правил дорожнього руху.

Тема № 6. Бесіди про автомобіль

1. Обговорення нових розробок (за матеріалами періодичної преси).

2. Відвідування ремонтних майстерень (СТО) та виставки автомобілів і аксесуарів.

3. Поїздки на змагання з авто і мотоспорту.

Тема № 7. Підсумкове заняття.

Підведення підсумків роботи за рік.

Перелік обладнання профільного спецкурсу «Автосправа»:

– лабораторія-клас, навчальна майстерня;

– агрегати автомобільні: трансмісія, двигуни, вузли і механізми;

– двигун в розібраному стані (2 шт.);

– рама (кузов) (1 шт.);

– передня підвіска (1 шт.);

– задня підвіска (1 шт.);

– колеса в зборі (4 шт.);

– навчальний автомобіль (1 – 2 шт.);

– набори слюсарних інструментів;

– верстаки з лещатами;

– верстатне обладнання: токарний (1 – 2 шт.), свердлильний (1 – 2 шт.), фрезерний (1 шт.), заточний (1 шт.)

– комплект діагностичного обладнання;

– посібники для практичних занять, вивчення правил дорожнього руху;

– спеціальна технічна і довідкова література;

– мультимедійне обладнання (екран, відеопроектор);

– комп'ютери, під'єднанні до мережі Інтернет.

2.2. Методичні рекомендації щодо організації та проведення занять з автосправи у закладі загальної середньої освіти

Учні, що вивчають профільний спецкурс «Автосправа», повинні знати матеріальну частину, технічні можливості і правила експлуатації популярних марок автомобілів, а також правила і основи безпеки дорожнього руху; мати сформовані навички з керування автомобілем в умовах міського руху та виконувати вправи в умовах складного маневрування руху заднім ходом, зупинки, рушання на підйомі, проїду в обмежених проїздах; бути готовим до самостійного безпечного керування автомобілем; уміти надавати першу медичну допомогу потерпілим при дорожньо-транспортних пригодах, що в сучасних умовах особливо важливо й актуально.

Допрофесійна підготовка майбутніх водіїв у межах занять за вибором учняпроходитиме успішно лише у випадку, якщо вчитель трудового навчання та технологій досконало володіє педагогічною майстерністю. Ця майстерність складається з глибокого знання предмета, якісної методичної підготовки і що особливо важливо, вчитель має мати особистий досвід безпечного водіння автомобіля та вміти передати цей досвід своїм учням.

У межах профільного спецкурсу «Автосправа» основною формою навчальної роботи є заняття. Воно характеризується наявністю постійної навчальної групи учнів, проведенням в певні години згідно з розкладом, певною тривалістю, застосуванням різноманітних методів навчання, безпосереднім керівництвом вчителя трудового навчання та технологій, можливістю фронтальної, бригадної й індивідуальної роботи.

Заняття з кожної теми має свою специфіку, яка визначається як змістом навчального матеріалу, так і виховними цілями. Якісне проведення заняття недостатньо для вирішення загального завдання, для цього необхідно правильно побудувати всю систему занять за курсом в цілому. Відомо, що процес навчання містить у собі низку складових – сприйняття, осмислення, відтворення тощо. Ці ланки обов’язкові для вивчення тем, але на окремих

заняттях всі вони далеко не завжди використовуються, а реалізується, здебільшого, одне з них.

Звідси, розрізняють такі *типи профільних занять:* 1) початкове вивчення нового матеріалу; 2) повторювально-узагальнююче заняття; 3) комбіноване заняття, що містить усі основні етапи процесу навчання; 4) лабораторно-практичне заняття; 5) практичне заняття. Перші три типи занять – теоретичні, їх проводять при вивченні будови та експлуатації автомобіля, правил дорожнього руху й основ безпеки руху. При цьому основний вид занять – комбінований.

Лабораторно-практичні заняття проводять при відпрацюванні вправ з будови та технічного обслуговування автомобіля, а практичне – при водінні автомобіля. За тривалістю проведення (часом) теоретичні заняття, зазвичай, бувають двогодинними, лабораторно-практичні заняття – чотиригодинними і шестигодинними. На практичне водіння автомобіля відводиться одно або двогодинне заняття. Послідовність основних етапів заняття є необов'язковою: наприклад, опитування учнів можна проводити на початку, в процесі або наприкінці заняття.

При комбінованому занятті зазвичай вивчається та закріплюється новий навчальний матеріал, перевіряються знання, пояснюється домашнє завдання. При цьому найбільш прийнятна і поширена розбивка двогодинного заняття за часом така: вступна частина 10 – 15 хвилин, основна частина – 60 – 70 хвилин, заключна частина – 10 – 15 хвилин. Заняття з вивчення нового матеріалу в основному зводиться до його сприйняття й осмислення учнями, а також пояснення домашнього завдання. Вступна частина повинна бути не більше 5 хвилин. Лабораторно-практичні та практичні заняття спрямовані на закріплення знань, формування практичних умінь і навичок. Наприкінці вивчення профільного спецкурсу необхідно провести повторювально-узагальнюючі заняття, на яких розглядаються вузлові питання в їх взаємозв'язку з усім змістом програми.

Кожне заняття повинно мати логічну, психологічну й організаційну єдність і певну освітньо-виховну мету. Логічна єдність вимагає, щоб частини заняття були внутрішньо пов'язані. Для цього на початку заняття проводяться заходи, що сприяють засвоєнню нового матеріалу – повторення попереднього матеріалу, повідомлення мети і завдань. Психологічна єдність вимагає, щоб учні на заняттях були гранично уважні та зосереджені, проявляли високу пізнавальну активність. Має значення також емоційний фактор і зацікавленість в отриманні нових знань і набуття практичних навичок. Виконання цих завдань безпосередньо залежить від професіоналізму й досвіду вчителя, його вміння захопити, зацікавити учнів. При вивченні нового матеріалу необхідно наводити більше прикладів з теми, котра вивчається, власного досвіду та практики, використовувати гумор при поясненні різних помилок водіїв. Все це робить заняття цікавим і, як правило, відвідуваним. Натомість, якщо всі заняття проводити з вивчення білетів – в учнів втрачається будь-який інтерес, бо за екзаменаційними білетами учні можуть займатися і в домашніх умовах. Головна вимога, без якого немислимі обидві названих єдності, – це організація заняття (підготовка навчального обладнання, робочих місць, розподіл занять за часом, зайнятість кожного учня і т. ін.). Кожне заняття має бути організовано та проведено з повним використанням відведеного часу. Бажано до початку занять виписати на дошці назву теми, навчальні питання, завдання додому.

Проведення теоретичних занять

Кожне теоретичне заняття має складатися з трьох частин: вступної, основної та заключної. До *вступної частини* належать питання організації заняття: перевірка присутності старшокласників за журналом, перевірка знань учнів з пройденого матеріалу. Основна частина заняття проводиться для пояснення нового навчального матеріалу. Приступаючи до викладання нової теми або продовження старої, вчитель повинен нагадати раніше вивчений матеріал, вказати тему мета заняття, а іноді й навчальні питання цього заняття (тобто план заняття). Акцентування уваги учнів на меті і

навчальних питаннях робить виклад матеріалу більш ефективним, звертає їхню увагу на засвоєння ключових понять і категорій, що стимулює мислення, сприяє запам'ятовуванню й усвідомлення матеріалу.

При *викладі нового матеріалу* факти й узагальнення можна повідомляти в прямій та зворотній послідовності. Наприклад, призначення КШМ (кривошипно-шатунного механізму) пояснюють до вивчення будови пристрою та взаємодії його окремих деталей. Можна записати це і після викладу матеріалу. При вивченні дорожніх знаків доцільно застосовувати схему, яка сприяє кращому запам'ятовуванню значення дорожнього знака: 1 – це зовнішній вигляд знака (зображення, колір, форма); 2 – назва знака; 3 – значення знака; 4 – способи встановлення, висновки за дією знака. Практика свідчить, що такий спосіб пояснення себе виправдав, адже в учня при вигляді знака, як до магніту прив'язується вся інша інформація, пов'язана з ним. Особливо важлива четверта частина, тобто як знак встановлюється і на які транспортні засоби діє чи навпаки не діє цей знак. Значення знака необхідно підтверджувати на життєвих прикладах з реальної дорожньої обстановки. Адже, як правило, ці життєві приклади найкраще запам'ятовуються учнями. Можна дати завдання додому: в конспекті скласти таблицю, яка містить такі стовпці: 1) номер по порядку; 2) вид знака; 3) значення знака; 4) як встановлюється, зона дії, на кого не діє. Такий план конспект є гарним посібником для вивчення нового матеріалу, особливо, якщо малюнки знаків виконані з особливою якістю.

У *заключній частині* заняття, після кожного навчального питання вчитель задає декілька повторювально-узагальнюючих питань, потім підводить підсумки з виділенням головного з викладеного матеріалу та дає завдання додому. При проведенні заняття на повторення вивченого матеріалу, вступна частина буде такою ж, а що стосується основної та заключної частин, то вони зазнають деяких змін: основна частина буде повністю присвячена лише опитуванню учнів, а заключна – підведенню підсумків.

Для проведення кожного теоретичного заняття з будови та експлуатації автомобіля, правилам та основ безпеки дорожнього руху вчитель навіть найдосвідченіший або який вважає себе таким, має глибоко і систематично готуватися до нього. Ця підготовка полягає в ознайомленні з методичними вказівками до навальної програми профільного спецкурсу «Автосправа», методичними розробками та змістом занять, аналізі результатів попереднього заняття, відборі необхідного нового навчального матеріалу, ретельному продумуванні методів і прийомів навчання, визначенні учнів для опитування, формулюванні домашніх завдань.

Підбір нового навчального матеріалу до заняття не можна обмежувати лише вивченням програми, використанням типового підручника, методичної розробки чи конспекту. Вдосконалення сучасного автомобілебудування, велика кількість нових марок і моделей автомобілів зобов'язує вчителя стежити за новою сучасною літературою про автомобілі та користуватися цими матеріалами при підготовці до проведення занять. Вчитель має бути готовим відповісти найбільш допитливим учням про особливості моделей і марок популярних автомобілів, зуміти на основі опитувань і рейтингових програм, виділити переваги одних моделей над іншими, особливо це стосується так званих «народних» автомобілів.

Для проведення кожного заняття вчителю трудового навчання та технологій необхідно підходити творчо, з урахуванням можливостей матеріальної бази й обладнання, особливостей колективу старшокласників у навчальній групі. Підготовка до заняття завершується складанням поширеного плану-конспекту або стислого плану заняття при наявності типової методичної розробки. У плані-конспекті вказується тема заняття, навчальна мета, час, місце заняття (клас), матеріальне забезпечення, навчальні питання зміст, розрахунок часу, домашнє завдання, а також подається короткий зміст навчального матеріалу.

Наведемо приклад структури плану-конспекту заняття з вивчення правил дорожнього руху (2-й рік навчання, тема № 5, підтема № 9).

Тема заняття: «Відповідальність водіїв автомобілів за порушення правил дорожнього руху»

Мета заняття. Вивчити види відповідальності водіїв автомобілів за порушення правил дорожнього руху.

Час заняття – 90 хвилин.

Метод – усний виклад матеріалу (пояснення) з використанням мультимедіа.

Місце – навчальний клас з вивчення правил дорожнього руху

Матеріальне забезпечення: стенд «Безпека дорожнього руху»; копії протоколів про адміністративне правопорушення правил дорожнього руху; приклади автотехнічних експертиз.

Хід заняття:

1. Вступна частина (10 – 15 хвилин):

1) привітати групу;

2) перевірити присутніх за списком у журналі;

3) перевірити знання учнів з таких питань:

– правила водіння автомобілів під час руху в темну пору доби;

– заходи безпеки, вимоги правил, що регламентують рух транспортного засобу в темний час доби і в умовах недостатньої видимості.

2. *Основна частина (65 – 75 хвилин).*

Викласти навчальний матеріал в наступній послідовності:

– вимоги до осіб, відповідальних за експлуатацію транспортних засобів;

– відповідальність водія за порушення Правил дорожнього руху та види відповідальності;

– дисциплінарна відповідальність і види дисциплінарних стягнень; (опитати одного-двох учнів за викладеним матеріалом);

– випадки відсторонення водіїв від керування автомобілем;

– адміністративні відповідальність;

– органи, що покладають адміністративні стягнення, та види стягнень;

– відповідальність водіїв за керування автомобілем у нетверезому стані;

– кримінальна відповідальність за дорожньо-транспортні пригоди;

– матеріальна відповідальність за шкоду, заподіяну в результаті дорожньо-транспортної пригоди, що скоєна через порушення Правил дорожнього руху (опитати учнів за всім викладеним матеріалом).

3. *Заключна частина (15 – 20 хвилин)*

1. Відповісти на питання (фронтальне тестування):

1. Яка відповідальність наступає для водія, якщо він порушує правила дорожнього руху, спричиняючи незначне пошкодження майна?

a) Штраф

b) Ліцензійна перевірка

c) Адміністративний арешт

d) Кримінальна відповідальність

2. Яка максимальна швидкість дозволена на дорогах поза населеними пунктами, якщо дорожні знаки не вказують інше?

a) 50 км/год

b) 80 км/год

c) 90 км/год

d) 120 км/год

3. Що може загрожувати водію, якщо він здійснює обгін в зоні обмеженої видимості?

a) Штраф

b) Позбавлення водійських прав

c) Попередження

d) Кримінальна відповідальність

4. Якщо водій не надав перевагу в русі пішоходу на пішохідному переході, яка відповідальність йому загрожує?

a) Штраф

b) Ліцензійна перевірка

c) Арешт

d) Позбавлення прав

5. Що означає поняття «кримінальна відповідальність водія»?

a) Покарання за порушення правил дорожнього руху, що призвели до тяжких наслідків

b) Покарання за порушення швидкісного режиму

c) Покарання за порушення правил паркування

d) Покарання за ігнорування дорожніх знаків

6. Які обставини можуть послужити підставою для позбавлення водійських прав на термін до трьох років?

a) Порушення правил паркування

b) Водіння в стані алкогольного або наркотичного сп'яніння

c) Перевищення швидкості на 10 км/год

d) Відсутність страхування

7. Яка максимальна відповідальність передбачена за порушення правил дорожнього руху, що призвели до ДТП з травмами?

a) Грошовий штраф

b) Позбавлення прав на певний термін

c) Кримінальне покарання

d) Письмове попередження

8. Якого виду порушення можуть бути притягнуті водії, які не пропустили транспортний засіб на переїзді через залізничні колії?

a) Адміністративне

b) Кримінальне

c) Цивільне

d) Моральне

9. Що передбачає штраф за порушення правил обгону на перехресті?

a) Необхідність здачі теоретичного і практичного іспиту

b) Грошовий штраф

c) Позбавлення прав на термін до одного року

d) Попередження

10. Як визначається відповідальність водія, який не зупинився на вимогу поліцейського?

a) Штраф

b) Арешт

c) Кримінальне покарання

d) Позбавлення водійських прав

2. Підвести підсумки заняття (з’ясувати: досягнута мета чи ні).

3. Подати домашнє завдання (вказати розділ і сторінки з посібника з Правил дорожнього руху).

План заняття, як і поширений план-конспект, підписує вчитель трудового навчання та технологій і затверджує заступник директора школи з навчальної роботи. Будь-який план повинен бути реалізований, але якщо засвоєння матеріалу потребує більше часу, необхідно перенести частину роботи на наступне заняття. Інакше виконання плану стає формальним.

Наявність у викладача плану-конспекту допомагає проводити заняття більш чітко і впевнено, полегшує внесення потрібних змін, доповнень. План-конспект дозволяє йому дотримуватися чіткої та логічної послідовності у викладенні нового навчального матеріалу з окремих тем або їх частин.

Заплановані питання з навчальної теми подаються на початку заняття, вони повинні бути точними за змістом, короткими за формою, зрозумілими, сформульовані граматично і стилістично правильно.

Проведення практичних занять

Проведення практичних занять з водіння автомобіля. Кожне заняття проводиться в певній послідовності і складається з вступного, поточного і заключного інструктажів.

Вступний інструктаж проводиться перед початком заняття. По-перше, вчитель трудового навчання та технологій повинен мати дозвіл на роботу інструктором з водіння та права. На початку заняття вчитель в індивідуальній картці обліку практичного водіння звіряє номер вправи, яку необхідно буде відпрацювати, оголошує його, повідомляє навчальну мету, час відпрацювання вправи тощо.

Перед початком практичного водіння вчитель показує учневі навчальний маршрут і напрям руху із зазначенням перехресть, відзначаючи найбільш складні місця на маршруті (нерегульовані перехрестя, дорожні розв'язки, з'їзди та ін.), а також місця передбачуваних зупинок. Схеми маршрутів повинні бути для всіх навчальних автомобілів, а також у папці документів з навчальної їзди.

Час, витрачений на вступний інструктаж, не повинен перевищувати п'яти хвилин. Зі старшокласниками, які навчаються на категорії «В1» та «В» (згідно з Постановою Кабміну України «Про затвердження Положення про порядок видачі посвідчень водія та допуску громадян до керування транспортними засобами» категорія В1 – квадро- і трицикли, мотоколяски та інші триколісні (чотириколісні) транспортні засоби, дозволена максимальна маса яких не перевищує 400 кг; категорія В – будь-які автомобілі, пасажирські та легкі вантажні, дозволена максимальна маса яких не перевищує 3500 кг (7700 фунтів), а кількість сидячих місць, крім сидіння водія, – восьми [33]), перед початком практичних занять з водіння вчителю потрібно відпрацювати «КО» (контрольний огляд автомобіля перед виїздом).

На цьому занятті вчитель показує учневі (майбутньому водієві), які роботи необхідно виконати перед виїздом на маршрут, а саме: перевірити рівень масла в картері двигуна, рівень охолоджувальної рідини в радіаторі, розширювальному бачку та бачку склоомивача (при необхідності долити ці технічні рідини). Учитель показує, де знаходиться на двигуні вимірювальний щуп для оливи, мітки на розширювальному бачку системи охолодження та склоомивача. На цих заняттях, майбутній водій отримує певні практичні навички з виконання всіх операцій контрольного огляду. Щоб заняття проходили чітко та в певній послідовності, вчитель користується інструктивною картою. Під час першого заняття контрольний огляд автомобіля проводиться учнем з дотриманням інструктивної карти та під керівництвом учителя, а при повторних заняттях –самостійно за картою (вчитель лише контролює процес). Упродовж декількох таких занять старшокласники добре запам'ятовують весь обсяг робіт та послідовність їх виконання.

При **поточному інструктажі** будь-яку вправу з водіння не можна відпрацьовувати в повному обсязі з перших хвилин заняття. Інакше такий метод навчання викличе великі труднощі в учня, а це в свою чергу знизить у його інтерес до вправ з водіння і до занять за вибором учняу цілому. Тому вправи слід розпочинати з відпрацювання окремих завдань, а при необхідності – і з окремих прийомів. Іноді корисно розпочинати заняття з повторення завдань попередньої вправи. Відпрацювання кожної нового завдання вправи проводиться в певній послідовності: спочатку вчитель перевіряє знання учня з правила дорожнього руху в обсязі, в якому відпрацьовується завдання, особливо, якщо у вправі є складні, з погляду їх виконання, місця наприклад: перехрестя регульованих світлофорами з додатковими секціями (стрілками) або перехрестя з коловим рухом. Якщо старшокласник не може відповісти, вчитель роз'яснює порядок виконання і розділи правил дорожнього руху, якими потрібно керуватися. Це необхідно робити для того, щоб уникнути виникнення критичних ситуацій, при яких

учителю доводиться втручатися в керування автомобілем. На закритому майданчику вчитель спочатку в уповільненому темпі показує виконання вправи, потім, шляхом опитування, перевіряє засвоєння завдання. Переконавшись в тому, що учень добре засвоїв правила і прийоми виконання вправи, вчитель допускає учня до керування автомобілем.

Спочатку вправа виконується в спрощених умовах, потім більш складних, а під кінець в неї вводяться існуючі окремі особливості та виключення. Під час виконання вправи вчитель виправляє помилки, вказує на причини, за якими вони відбулися, і за необхідності додатково показує виконання найбільш складних елементів. Закінчивши відпрацювання одного завдання, вчитель переходить до виконання іншої, більш складної вправи, але послідовність її засвоєння така ж, як і в першій. Лише після неодноразового виконання окремо всіх завдань, коли учень набуває певних навичок, вчитель переходить до їх відпрацювання в комплексі, що становить вправу в цілому.

Під час проведення заняття кожен вчитель практичного навчання з водіння зобов’язаний: бути прикладом дисциплінованості й акуратності в роботі, не допускати порушення правил дорожнього руху; не допускати підвищення голосу при розборі помилок, особливо під час руху. Учні тонко відчувають настрій вчителя, не тільки при підвищенні голосу, а й навіть при зміні інтонації учень може розгубитися та після крику взагалі втратити здатність керувати автомобілем і відмовитися від виконання вправи. Вчитель повинен вміти зразково показувати і пояснювати прийоми керування автомобілем, домагатися правильного швидкого та чіткого їх виконання, вказувати на допущені помилки, роз’яснювати способи їх усунення, виставляти оцінки за виконання вправи. Зауваження та вказівки давати лише після зупинки автомобіля, спокійно, коротко і зрозуміло, уникаючи складної побудови фраз і багатослів’я. У своїх поясненнях дотримуватися загальноприйнятої технічної термінології. У випадку, коли учень допускає одночасно декілька помилок, спочатку вчитель має пояснити найбільш

важливу з них і домогтися її усунення, а після цього виправити інші. Не допускати підміни практичного водіння розповіддю, стояти осторонь без необхідності в керуванні автомобілем, і нічого не робити замість школяра. В іншому випадку в учня виробляється комплекс звикання, що за нього все зробить вчитель, і він стає лише пасивним спостерігачем або автоматичним виконавцем.

Не менш важливо виробити в учня навички витримування необхідної безпечної дистанції до автомобіля, що рухається попереду, а це дозволить в разі раптового його гальмування запобігти зіткнення. При русі за містом, рекомендована дистанція до переднього транспортного засобу повинна приблизно дорівнювати швидкості руху: якщо швидкість 80 км/год., то дистанція має становити 80 метрів, а в місті до половини швидкості (20–25 метрів). На практиці водії витримують меншу дистанцію, сподіваючись на власний досвід і в разі виникнення аварійної ситуації, наприклад, раптової появи пішохода перед автомобілем, водій вдається до екстреного гальмування, в таких випадках автомобіль, що рухався за ним з мінімальної безпечної дистанцією як правило, не може убезпечитися від наїзду.

Високої методичної майстерності від вчителя потребує навчання водінню в складних дорожніх умовах. Спочатку потрібно показати складність подолання складно прохідної ділянки дороги і причини можливого застрягання автомобіля, потім способи виїзду зі складно прохідної ділянки дороги. І, нарешті, особливо важливо навчити майбутнього водія, своєчасно орієнтуватися в дорожній обстановці, вміло об’їжджати перешкоди, і спільно з вчителем-інструктором вибирати найбільш безпечний маршрут. Такі вправи виконуються з учнями, які завершують навчальний курс за обраним профілем та володіють достатніми навичками керування автомобілем.

Заключний інструктаж розпочинається з контрольної перевірки усіх завдань вправи. За п’ять хвилин до кінця заняття навчальний автомобіль повинен знаходитися на вихідній площадці, з якою розпочинається водіння.

Вчитель-інструктор відмічає правильні дії учня, розглядає помилки, допущені під час виконання вправ, їх причини та вказує на шляхи їх уникнення та недопущення в майбутньому. Даючи домашнє завдання, вчитель звертає увагу на завдання з повторення тем за правилами дорожнього руху, якщо на маршруті учень неодноразово робив передумови до їх порушення. На наступному занятті, при проведенні вступного інструктажу, вчителю необхідно перевірити чи учень виконав усі приписи, чи ні. Після закінчення заняття вчитель проводить щоденне технічне обслуговування автомобіля.

Наведемо приклад структури плану-конспекту заняття практичного заняття щодо відпрацювання вправи з водіння автомобіля на дорогах з інтенсивних транспортним рухом (2-й рік навчання, тема № 3, підтема № 4).

Тема: «Рух дорогами з великою інтенсивністю руху в щільному транспортному потоці, користування дорожніми знаками і розміткою»

Навчальна мета: навчити учня правильно вибирати швидкість руху, дотримуватися дистанції, виконувати зустрічні роз'їзди, здійснювати безпечні обгони і об'їзди, проїзди через населені пункти та залізничні переїзди.

Хід заняття:

1**. Вступний інструктаж** (5 хв.). Привітатися з учнем, який прибув на заняття, й оглянути його зовнішній вигляд. Учням з груп, що навчаються на категорію «В», необхідно звертати увагу на взуття, наприклад туфлі на високих підборах не сприяє безпечному керуванню автомобілем. Також впливає на безпечне керування автомобілем одяг з довгими полями, які можуть потрапити під педалі керування автомобілем, що в підсумку може призвести до аварії. Оголосити номер і назву вправи, яка буде відпрацьовуватися. Оголосити мету заняття, час виконання вправи, показати маршрут руху.

2. **Поточний інструктаж** (65 хв.) Перед початком руху задати учневі питання щодо відповідної вправи серед статей у Правилах дорожнього руху. Зокрема, повторити як подаються сигнали про зміні напряму на перехрестях з круговим рухом: включати при заїзді на перехрестя, потім вимкнути і включити правий покажчик повороту при виїзді з «кільця». Повторити, черговість проїзду перехрестя згідно зі знакам пріоритету і за табличкою «Напрям головної дороги» На ділянці руху від школи до виходу на маршрут, повторити з учнем основні елементи вправи щодо проїзду перехресть з коловим рухом, визначити місця зупинок автомобіля для роботи над помилками і внесення коригувань у процес проходження маршруту. Відпрацювати завдання з виконання розвороту для руху в зворотному напрямі на перехрестях коловим рухом. З допомогою пояснення і показу домогтися усунення помилок в управлінні автомобілем. При цьому, розбір помилок проводиться лише на зупинках, в заздалегідь вибраних місцях.

3. **Заключний інструктаж** (10 хв.). Під час інструктажу вчитель має підвести підсумки заняття, визначити досягнута мета заняття чи ні, відзначити успіхи учня та розібрати допущені помилки, оголосити оцінку й занести її в книжку обліку водіння. Після цього записати всі дані учня в шляховий лист із зазначенням номера теми та вправи, часу, відведеного на заняття. Обліковими документами вчителя-інструктора з водіння є: 1 – графік обліку черговості водіння, 2 – шляховий лист, 3 – картка обліку практичного водіння. На практиці, список учнів в графіку черговості водіння складається заздалегідь, тому може не збігатися зі списком учнів, які фактично прибули на водіння, та зазначені в дорожньому листі та картці з водіння.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі розглянуто теоретичні підходи до організації профільних занять, розкриті особливості організації освітнього процесу на профільних заняттях з автосправи. Слід зазначити, що подібні заняття передовсім спрямовані на формування мотивації учнів до майбутньої професії, а також на загальнокультурний та допрофесійний розвиток учнів, їх прилучення до науково-дослідної і предметно-перетворювальної діяльності.

Основними формами проведення занять за вибором учня є виклад вузлових питань профільного спецкурсу учителем лекційним методом, семінари, практичні та лабораторні заняття, розв'язування творчих задач, підготовка рефератів, доповідей виступів, розробка проектів, науково-дослідницька діяльність тощо. З'ясовано, що, для ефективної організації в закладі загальної середньої освіти профільного навчання необхідно створити такі умови: 1) вміле управління процесом профільного навчання з боку педагогів; 2) психологічна, теоретична і практична готовність керівників закладу освіти і педагогів до організації профільного навчання; 3) ресурсна забезпеченість профільного навчання (кадрове, матеріально-технічне, навчально-методичне, фінансове); 4) кооперація (якщо це необхідно з іншими закладами освіти, передовсім професійно-технічної); 5) дотримання принципів добровільності, диференціації й індивідуалізації профільний спецкурсної підготовки учнів.

У магістерській роботі наведені приклади впровадження профільного спецкурсу «Автосправа» в закладах загальної середньої освіти та міжшкільних навчально-виробничих комбінатів Львівської та Івано-Франківської областей, а також проведено анкетування, яке дозволило виявити потребу і зацікавленість учнів загальноосвітньої школи у профільний спецкурсному навчанні з автосправи.

Розроблено структуру і зміст навчальної програми профільного спецкурсу «Автосправа» (10 – 11 класи). На перший рік профільного

навчання відведено 136 годин (10 клас): 2 рази в тиждень по 2 години. Програма першого року навчання містить чотири основні теми: «Будова автомобіля», «Правила дорожнього руху», «Слюсарна справа», «Основи керування автомобілем». Другий рік навчання передбачає 204 години (11 клас): 2 рази в тиждень по 3 години. Зміст програми розділений на п’ять тем: «Автоконструювання», «Керування автомобілем у складних умовах», «Технічне обслуговування та технічний ремонт», «Правила дорожнього руху», «Бесіди про автомобіль».

Підготовлено методичні рекомендації для вчителів та інструкторів з водіння щодо організації та проведення занять з автосправи. Наведено приклади теоретичного заняття з вивчення Правил дорожнього руху та практичного заняття з водіння автомобіля на дорогах з великою інтенсивністю руху в щільному транспортному потоці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акименко О.П. Автомобіль (9 – 10 кл.): навч. посіб. / за ред. С.О.Пасти. Київ: Просвіта, 1997. 328 с.
2. Андрошук І. П., О. М. Коберник Технологічна підготовка старшокласників загальноосвітніх навчальних закладів: теорія і методика. Умань : СПД Жовтий, 2008. 240 с.
3. Бондар В. І. Дидактика : підручник. Київ: Либідь, 2005. 264 с.
4. Ваганов В.І., Пінт О.О. Самоучитель безпечного водіння: навч. посіб. Запоріжжя: ФОП Умєров В.Т., 2011. 348 с.
5. Ваганов В.І., Рибчак А.А. Водіння автотранспортних засобів: навч. посіб. Київ: Автопром, 1994. 343 с.
6. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: посібник. Дрогобич : Коло, 2003. 528 с.
7. Вікова психологія: підручник / Савчин М.В. та ін. Київ: Академвидав, 2014. 342 с.
8. Волков Н. П. Педагогіка: навч. посіб. Київ: Вид. центр «Академія», 2016. 576 с.
9. Гелетій М.Д. Дослідження потреби та зацікавленості старшокласників у профільному навчанні з автосправи. *Актуальні проблеми сучасної науки*: зб. IV міжнар. наук.-практ. конф. / за ред. М.Б. Паласевича, П.В. Скотного. Дрогобич: РВВ ДДПУ імені Івана Франка, 2019. С. 239 – 242.
10. Геслер В.М., Яуре В.В. Книга самодіяльного конструктора автомобілів: навч. посіб. Київ: Т-во «ДОССАФ», 1974. 312 с.
11. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
12. Готовність до профільного навчання / упоряд.: В. Рибалка. За заг. ред. С. Максименка, О. Главник. Київ : Мікрос-СВС, 2013. – 112 с.
13. Гушулей Й. М. Загальнотехнічна підготовка учнів у процесі трудового

навчання : монографія. Тернопіль : Вид-во Терноп. держ. пед. ун-ту, 2000. 235 с.

14. Державний стандарт профільної середньої освіти: *Постанова Кабінету міністрів України* від 25 липня 2024 р. № 851 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-2024-%D0%BF#Text
15. Директива Європейського Парламенту і Ради «Про посвідчення водія». URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/2006126es
16. Законодательные и потребительские требования к автомобилям: учеб. пособие / В. Н. Кравец, Е. В. Горынин. Харьков: ХУАТ, 2017. 400 с.
17. Карагодін Д.І., Шестопалов С.К. Слюсар з ремонту автомобілів. 2-е вид.: навч. посіб.. Київ: Вища школа, 2001. 318 с.
18. Коберник О. М. Методика трудового навчання : проектно-технологічний підхід : навч. посіб. Умань : СПД Жовтий, 2008. 216 с.
19. Коберник О. М. Трудове навчання в школі: проектно-технологічна діяльність. 5 – 12 класи: навч. посібник. Харків: Вид. група «Основа», 2010. 256 с.
20. Конвенція про дорожній рух (Відень, 8 листопада 1968 р.). URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_041
21. Ксенів О.Я. Будова і технічне обслуговування автомобілів: підруч. Київ: Академвидав, 2021. 322 с.
22. Майборода О.В. Основи керування автомобілем і безпека руху: підруч. Київ: Академвидав, 2018. 264 с.
23. Мазур В.В. Практичний досвід організації факультативних занять з курсу «Автосправа». Актуальні проблеми сучасної науки: зб. VI міжнар. наук.-практ. конф. / за ред. М.Б. Паласевича, П.В. Скотного. Дрогобич: РВВ ДДПУ імені Івана Франка, 2019. С. 405 – 408.
24. Мартинів О.В. Технічне моделювання: від простого до складного. Київ: Каравелла, 2017. 244 с.
25. Методика навчання автосправи в середній школі : посіб. для вчителів / Гелетій М.Д., Копельців М.Ф. Львів: Сяйво, 2019. 276 с.

26. Настільна книга вчителя технології: довід.-метод. посіб. / упоряд. А.Терещук. Умань: УДПУ, 2015. 328 с.
27. Павлюк О. Будова та експлуатація автомобіля: навч. посіб. URL: https://hron1.chtyvo.org.ua/Pavliuk_O/Budova_i_ekspluatatsiia_avtomobilia.pdf
28. Педагогічний словник / Ред. кол. : М. Д. Ярмаченко, І. А. Зязюн, В. М. Мадзігон, Н. Г. Ничкало та ін. ; за ред. М. Д. Ярмаченко. Київ : Пед. думка, 2001. 516 с.
29. Педорич А. В. Програми з навчальних дисциплін профілю «Авто-справа»: навчальне видання. Чернігів: ЧДПУ імені Т. Г. Шевченка, 2005. 83 с.
30. Положення про порядок підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації водіїв транспортних засобів: Постанова Верховної Ради України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487-2009-п
31. Про дорожній рух: Закон України. URL: http://zakon.rada.gov.ua /laws/show/3353-12
32. Про затвердження Концепції профільного навчання у старшій школі: Наказ МОН України № 1456 від 21 жовтня 2013 р. URL: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/37784/
33. Про затвердження Положення про порядок видачі посвідчень водія та допуску громадян до керування транспортними засобами: Постанова Кабінету Міністрів України від від 8 травня 1993 р. № 340. URL : https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/340-93-п
34. Про освіту: Закон України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19
35. Роговенко С.П. Будова та експлуатація автотранспортних засобів: навч. посіб. Харків: ХНАДУ, 2018. 462 с.
36. Серебренніков Л.Н. Комплексна технологічна підготовка школярів до майбутньої професії. Чернігів: ЧНПУ, 2014. 214 с.
37. Сешильніков К.П. Педагогіка: навч. посіб. Київ: Акадвидав, 2012. 614 с.

38. Словник психолога-практика / укл. С.Ю. Головін. 2-е вид., перероб. і доп. Одеса: Пілігрим, 2021. 836 с.
39. Сучасна школа транспортної культури / Косяк Ю.В., Піряник С.О. Київ: Каравела, 2018. 211 с.
40. Сучасний урок технологій у старшій школі : навч.-метод. посібник / за заг. ред. О. М. Коберника. Умань : СПД Жовтий, 2011. 248 с.
41. Терещук А. І. Зміст та особливості технологічної освіти учнів у старшій школі. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2011. № 9. С. 6 – 9.